

Bazı Hadislerin Sıhhat Durumuna Dair Ünlü Sûfî Necmüddîn el-Kübrâ'ya Yöneltilen Sorular ve Cevapları

Doç. Dr. Muhammet YILMAZ*

Atıf / ©- Yılmaz, M. (2014). Bazı Hadislerin Sıhhat Durumuna Dair Ünlü Sûfî Necmüddîn el-Kübrâ'ya Yöneltilen Sorular ve Cevapları, *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 14 (1), 1-33.

Öz- İslâm Dini'nden beslenen ve tabiatıyla hadislere de bir şekilde yer veren ilim dallarından birisi de Tasavvuf'dur. Muhaddis denilebilecek sûfler olduğu gibi, sûfî diye nitelenen çok sayıda hadis ravisi veya âlimi de bulunmaktadır. Şu var ki, sûflilik yönü daha öne çıkanların, Tasavvuf alanında ortaya koyduğu eserlerde, sahihlerin yanı sıra zayıf ve mevzû hadislerin de bulunduğu görülmektedir. Bu durum, sadece sûflilere özgü olmamakla birlikte çoğu kez onlar hakkında genel kabul görmüş bir kanaate dönüşmüş gibidir. İşte bu bağlamda, Necmüddîn el-Kübrâ'nın kendisine yöneltilen sorulara bir hadisçi titizliğiyle verdiği yanıtlar, söz konusu genel kanaatin en azından onun hakkında geçerli olmadığını göstermektedir. Necmüddîn el-Kübrâ'nın öğrencisi tarafından yazılan ve makalemize konu olan risâle, Tasavvuf alanında sıkça atıf yapılan hadisler de dâhil olmak üzere, yaygın olarak dillerde dolaşan bazı rivayetlerin, muhaddislerin kriterlerini ve terimlerini kullanan bir tarikat kurucusu tarafından değerlendirilmesi bakımından kayda değer bir örnek teşkil etmektedir.

Anahtar sözcükler- Hadis, tasavvuf, Necmüddîn el-Kübrâ, sahîh, mevzû

Giriş

İslam Dini'nin ikinci kaynağı kabul edilen ve birçok problemin çözümünde başvuru- rulan Sünnet, ağırlıklı olarak Hz. Peygamber'in sözlerinden/hadislerinden oluşan büyük bir birikim halinde sözlü ve/veya yazılı olarak aktarıma sürecinde, gerek sened, gerekse metin itibarıyla çeşitli problemlerle karşı karşıya gelmiştir. Sahih olanından mevzû olanına varıncaya kadar binlerce hadis, yine binlerce aktarıcının/râvînin durumunu araştırmayı zorunlu kılmış; ilmü'r-ricâl sayesinde tarihsel ve biyografik bilgilerin derlenmesine ve de- ğerlendirilmesine de zemin hazırlamıştır. Doğrudan veya yorumlanarak dinin birçok alanı

* Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Hadis Anabilim Dalı, e-posta: muhyilmaz@cu.edu.tr

ve çeşitli bilim dallarında delil olarak kullanılan hadislerin hangi kriterlere göre kabul edilip edilmeyeceği bağlamında usûlü'l-hadis ilmi titizlikle devreye sokulmuş, zamanla kendi içerisinde branşlara ayrılan hadis ilimleri içerisinde özellikle mevzû veya dillerde dolaşan meşhur hadisleri konu edinen eserler büyük bir ihtiyaca cevap vermeyi amaçlamıştır.

Derli toplu ilk örneklerini VI. (XII.) yüzyıldan itibaren takip edebildiğimiz bu tür eserlerin yanı sıra, bu konuda ilim meclislerinde diyalog tarzında gerçekleşen bilgi alışverişleri, kimilerince kayda alınarak sonraki kuşaklara miras bırakılmıştır. Özellikle hadis âlimlerinin bazı hadisler veya ravileri hakkında birbirlerine yönelttikleri sorular ve bunlara verilen cevapların kaydedildiği çalışmalar yapılmıştır. Benzer şekilde ilim taliplerinin sanki fıkıh konularında fetva istercesine bazı hadisler veya sünnet diye bilinen uygulamalar hakkında âlimlere sordukları sorular ve bu sorulara verilen cevaplar da ya müstakil eserler ya da başka eserlerin içerisinde bir bölüm olarak yer almaktadır. Soru ve cevap şeklinde icra edilen böyle bir ilmi etkinliğin doğal olarak -en azından- bir tarafında hadis uzmanı birisi bulunur, bir diğer ifadeyle muhaddis diye nitelenen âlim kişiler yer alır. Hadisleri delil alırken onların sıhhat derecesini irdeleyen fıkıh âlimleri de kısmen bu alana dâhil edilebilir. Fakat özellikle sûfi kimliğiyle tanınan, üstelik bir Tasavvuf mektebinin kurucusunun, hadislerle ilişkin sorulara yine hadisçi kimliğiyle cevaplar vermesi, pek rastlanılan bir durum değildir. İşte böyle bir durum, şimdide kadar hakkında yapılan çalışmalarda isminden hiç söz edilmeyen, daha doğrusu keşfedilmediği için varlığından haberdâr olunmayan bir risâle vesilesiyle Necmüddîn el-Kübrâ hakkında bu makalede söz konusu edilecektir.

Necmüddîn el-Kübrâ'nın Hayatı ve Eserleri

Yaptığı münâzaralarda herkese galip gelmesinden dolayı "et-Tâmmetü'l-Kübrâ" diye anılmış ve zamanla "et-Tâmm" kelimesi unutulup sadece "el-Kübrâ" lakabıyla zikredilen Necmüddîn el-Kübrâ, dünya ve ahiretten sakınan anlamında "Ebu'l-Cennâb" künyesiyle meşhurdur. Çok kısa sürede çok sayıda mürid ve veli yetiştirmesi nedeniyle "Velî-trâş" ve "Sâni'u'l-evliyâ" diye de anılan Ebû Abdullah Necmüddîn Ahmed b. Ömer b. Muhammed b. Abdillâh el-Hîvakî el-Hârizmî (540-618/1145-1221) gençlik yıllarında hadis tahsiline çok meraklı olduğundan Nîşâbûr, İsfahân, Hemedân, Mekke, İskenderiyye, Bağdat, Tebrîz gibi ilim merkezlerinde bulunmuştur. Ebu'l-Me'âlî el-Ferâvî (ö. 587/1191), Hâfız Ebu'l-Alâ (ö. 569/1174), Ebu'l-Mekârim Ahmed el-Lebbân (ö. 597/1201), Ebû Cafer Muhammed es-Saydalânî (ö. 568/1173), Hâfız Ebû Tâhir es-Silefî (ö. 576/1180) gibi hadis alimlerinden hadis dinlemiş, okumuş, rivayet etmiştir.¹

¹ Hayatı hakkında bkz. Gökbulut, Süleyman, *Necmeddîn-i Kübrâ: Hayatı, Eserleri, Görüşleri*, İnsan Yayınları, İstanbul 2010, s. 78-83; Algar, Hamid, "Necmeddîn-i Kübrâ", *DİA*, İstanbul 2006, XXXII, 498-499.

Mısır'da iken ünlü sûfî Rûzbihân-ı Kebîr'e (ö. 584/1188) intisap etmiş, hadis tahsiline yönelik büyük ilgisi nedeniyle şeyhinden izin alarak el-Begavî'nin *Mâsâbîhu's-Sünne'sini* okumak üzere Tebriz'e gitmiştir. Tebriz'de Baba Ferec'e (ö. 568/1173) bağlanarak bir süre halvet ve riyazat hayatı yaşamış, daha sonra oradan ayrılarak Bitlis'te yaşayan Şeyh Ammâr-ı Yâsir'e (ö. 590/1194) intisap etmiş, bir müddet terbiye görerek icâzet almıştır. Onun işaretiyle Hûzistân'a giderek Şeyh İsmail el-Kasrî'nin (ö. 589/1193) elinden tasavvuf hırkası giymiş, manevi eğitimini tamamlamıştır. Şeyhinin tavsiyesi doğrultusunda oradan ayrılıp Mısır'a uğradıktan sonra memleketi Hârizm'e dönmüş, Moğol istilası sırasında şehit oluncaya kadar orada irşad faaliyetlerine devam etmiştir.²

Necmüddîn el-Kübrâ'nın Mecdüddîn el-Bağdâdî (ö. 606/1209), Radıyyüddîn Ali Lala (ö. 642/1244), Sa'düddîn Hammûye (ö. 650/1252), 'Aynüzzemân Cemâlüddîn el-Cîfî (ö. 651/1253), Necmüddîn Dâye er-Râzî (ö. 654/1256), Seyfüddîn el-Bâharzî (ö. 658/1259), Baba Kemâl el-Cendî (ö. 672/1273), Ziyâüddîn Mes'ûd eş-Şîrâzî (ö. 655/1257), Ebu'l-Müeyyed Muvaffak el-Hassî (ö. 634/1237) gibi meşhur olan halifelerinin yanı sıra daha birçok halifesi ve müridi olduğu bilinmektedir.³

Kolları vasıtasıyla Anadolu'dan Çin'e varıncaya kadar geniş bir coğrafyada yayılan Kübrevîyye tarikatının kurucusu olan Necmüddîn el-Kübrâ, *el-Usûlü'l-Aşere*, *Risâle ile'l-Hâ'imî'l-Hâ'if min Levmeti'l-Lâ'im*, *Âdâbü's-Sûfiyye*. *Fevâihu'l-Cemâl* ve *Fevâtihu'l-Celâl*, gibi hemen hepsi tasavvufla ilgili Arapça ve Farsça yirmiye yakın eser yazmıştır.⁴

Sûâlât Ecâbe 'anhâ Ebu'l-Cennâb Necmüddîn el-Hivakî el-Kübrâ ve Yazarı

Hadis alanında *mevzuât* türü müstakil eserlerin telif edilmeye başladığı bir dönemde bir öğrencisinin sorduğu hadis ağırlıklı sorulara Necmüddîn el-Kübrâ'nın verdiği cevapları içeren ve öğrencisi tarafından kaleme alınan bu eser, küçük hacmine rağmen o dönemde yaygın olarak bilinen ve hakkında soru sorulma ihtiyacı hissedilen hadislerin neler olduğunu tespit noktasında fikir vermektedir. Birden fazla kişinin katıldığı ve farklı zamanlarda gerçekleşen derslerde, soruların sözlü olarak iletildiği ve cevaplandığı anlaşılmaktadır.

Soruları soran öğrencinin kim olduğuna dair eserde açık bir ifade, bir şahıs ismi bulunmamaktadır. Bununla beraber metnin başlangıcından önce, besmelenin ardından şu ifade yer almaktadır:

² Gökbulut, *Necmeddîn-i Kübrâ*, s. 86-87.

³ Gökbulut, *Necmeddîn-i Kübrâ*, s. 124-166; Algar, "Necmeddîn-i Kübrâ", XXXII, 499.

⁴ Gökbulut, *Necmeddîn-i Kübrâ*, s. 102-114; Algar, "Necmeddîn-i Kübrâ", XXXII, 500.

قال الشيخ الإمام جامع هذا الكتاب تغمده الله بغفرانه هذه أسئلة سألتها عن شيخنا ...

“Bu kitabı derleyen Şeyh İmam –Allah ona affıyla muamele etsin– şöyle dedi: Bunlar şeyhimize sorduğum sorulardır...”⁵

Yukarıdaki ifadedden “Bu kitabı derleyen” kişinin Necmüddîn el-Kübrâ'nın öğrencisi olduğunu rahatlıkla anlıyoruz. Tahminimizce “Bu kitab”tan maksat, soru ve cevapları içeren ve risale denilebilecek bir boyutta olan bu küçük eser değildir. Ele aldığımız risâle, koleksiyondaki ikinci eser olup, ilk sıradaki *Fusûlu'l-İhkâm fî Usûli'l-Ahkâm* adlı eserden sonra yer almaktadır. *Fusûlu'l-İmâdî* ve *el-Fusûlu'l-İmâdiyye* diye de tanınan ilk eser, Hanefî fıkıhı alanında birçok kaynaktan derlenerek yazılmıştır.⁶

Burada verilen bilgilere göre bu hacimli fıkıh eserinin yazımı/tahriri/kitabete bazı dostlar tarafından üstlenilmiş olmakla beraber bu işin tamamlanması müellifin yani Şeyhülislam Cemâlüddîn'in oğlu tarafından gerçekleştirilmiştir. Eserin VIII. (XIV.) yy. istinsahlı bir nüshasında Cemâlüddîn ismi 'İmâdüddîn olarak kaydedilmiştir.⁷ Bu durumda müellifin lakabı çoğu nüshada Cemâlüddîn, bazılarındaki ise 'İmâdüddîn olarak geçmektedir ki imla bakımından ikisi yakınlık arz etmektedir. Eserin girişinde bu eserin herhangi bir devlet adamına ithaf edildiğine dair bir ifade bulunmaması, eserin orijinal adının *Fusûlu'l-İmâdî/Fusûlu'l-İmâdiyye/el-Fusûlu'l-İmâdiyye* diye anılması, yazarının lakabı olarak çoğunlukla 'İmâdüddîn lakabının kullanıldığını göstermektedir. Tabi ki birden fazla lakap veya künye ile anılması da mümkündür.⁸

⁵ *Sûâlât Ecâbe 'anhâ Ebu'l-Cennâb Necmüddîn el-Hivakî el-Kübrâ*, Riyad Kral Abdülaziz Halk Kütüphanesi, yazmalar bölümü, nr. 2308/2, vr. 424a.

⁶ Merğînânî, Ebu'l-Feth Abdurrahîm b. Ebî Bekr, *Fusûlu'l-İhkâm fî Usûli'l-Ahkâm*, Riyad Kral Abdülaziz Halk Kütüphanesi, yazmalar bölümü, nr. 2308/1, vr. 2a, 423ab.

⁷ Gölpinarlı, Abdülbaki, *Mevlânâ Müzesi Yazmalar Kataloğu*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1972, III, 221-222.

⁸ Eserin yazarının kim olduğuna dair ihtilaf eskiden beri devam etmektedir. Mesela Manisa İl Halk/Akhisar Zeynizâde Ktp., nr. 347'deki nüshanın zahriyesinde (1a) şu notlar yer almaktadır: “Kitabın sonunda bu eserin sahibi kendisini Ebu'l-Feth b. Ebü Bekr b. Abdülcelîl b. el-Halîl el-Merğînânî es-Semerkindî diye zikretmiştir. Kitabın başka bir yerinde dedesini *el-Hidâye*, *et-Tecnis* ve *l-Mezîd* yazarı olarak zikretmiştir. Burada bir problem vardır zira *el-Hidâye*'nin yazarı (Ebu'l-Hasen Burhânüddîn) Ali b. Ebî Bekr b. Abdilcelîl'dir (ö. 593/1197) ve buna göre *el-Hidâye* yazarı onun dedesi değil kardeşi olmaktadır. Bununla birlikte birinci dedeye değil ikinci ve daha yukarısındaki dedeye nispet etme uygulaması da söz konusudur, denilebilir. Fakat bu uygulama âdet ve örf açısından burada uzak bir ihtimaldir. Zira yazarlar eserlerinin sonunda isimlerini kaydederken tertibe uygun olarak neseplerini kaydederler. Burada ‘anne tarafından dedesi (kastedilmiş) olması da mümkündür’ denilemez çünkü *el-Hidâye* yazarının babalarını (Ebü Bekr, Abdülcelîl) kendi babaları olarak zikretmiştir.”

“Bu satırları yazan Ebu'l-Leys Ziyâüddîn el-Hanefî şöyle der: Ben daha sonra bu haşiyenin/notun sahibi olan Allâme Şeyh (Sedîdüddîn) Abdülevvel b. Cemâlüddîn (Muhammed b. İbrahim) el-Mürşid'in (ö. 872/1467) şu satırları babasının yazısı altına kendi hattıyla yazmış olduğunu gördüm: ‘Burada bir problem yoktur zira *el-Hidâye* yazarının 'İmâdüddîn Ebü Bekr adlı bir oğlu vardır ve bu (Ebû) el-Feth onun oğludur. Bu durumda o (Ebu'l-Feth) b. Ebî Bekr Ali b. Ebî Bekr b. Abdülcelîl b. el-Halîl el-

el-Fusûlu'l-İmâdiyye'nin yazarını "Ebu'l-Feth Zeynüddîn Abdurrahîm b. İmâdüddîn Ebû Bekr b. Sâhibü'l-Hidâye" başlığı altında tanıtan Abdülhayy el-Leknevî (ö. 1304/1886) şu değerlendirmede bulunur:

"*el-Fusûlu'l-İmâdiyye*'yi inceledim. Yazarı, *el-Hidâye* yazarını 'Dedem Burhânüddîn el-Merğînânî' ve onun oğlu Ömer'i 'Amcam Nizâmüddîn' diye birçok yerde anmaktadır. Fakat yazarın eser sonundaki ibaresine göre o Ebu'l-Feth b. Ebî Bekr b. Abdülcelîl b. el-Halîl el-Merğînânî'dir. Buna göre o, *el-Hidâye* yazarının kardeşidir zira *el-Hidâye* yazarı Ali b. Ebî Bekr b. Abdülcelîl el-Merğînânî'dir. Zannımca ya bu ibarede isim/isimler düşmüştür ya da Ebû Bekr ile *el-Hidâye* yazarı değil onun oğlu İmâdüddîn kastedilmiştir. Bu durumda Abdülcelîl'e nispet edilmesi dedesinin babasına nispet edilmesi şeklinde anlaşılır."⁹

Kanaatimizce eserin sonunda yer alan nesep zincirindeki isimlerin tam veya eksikliği konusunu değil, eser içerisinde yazarın verdiği ipuçlarını temel alarak onun *el-Hidâye* yazarı Ali b. Ebî Bekr b. Abdülcelîl el-Merğînânî el-Ferğânî er-Riştânî'nin oğlu İmâdüddîn (veya: Cemâlüddîn) Ebû Bekr'in oğlu Zeynüddîn Ebu'l-Feth Abdurrahîm diye nitelenmesi tercihe şayandır.

Yazarın tam ismi konusunda tartışma sona ermemekle birlikte, yazarın bu fıkıh eserini 651 senesi Şaban ayı sonlarında (Ekim 1253) Semerkand'da tamamladığı bilgisi, onun bu tarihlerde hayatta olduğunu söylememize imkân vermektedir. Brockelmann'ın (ö. 1956) yazarın ölüm tarihini "yaklaşık olarak 670/1271 yılında" olarak belirtmesi¹⁰ bir kaynağa değil tahmine dayalı bir bilgi olarak görülebilir.

Yazarla ilgili bilgi veren ve bizim erişebildiğimiz tarihi kaynaklarda onun Necmüddîn el-Kübrâ ile buluştuğu veya ona öğrenci olduğuna dair bir kayda rastlanmasa da, 618/1221 tarihinde şehit olan Necmüddîn el-Kübrâ'nın birçok halifesi 630-670/1233-1271 tarihleri arasında öldüğüne göre 651/1253 yılında Semerkand'da hayatta olan yazarın onun ilim meclislerine katılması tarihen mümkündür.

Sûâlât/Es'ile Ecâbe 'anhâ Ebu'l-Cennâb Necmüddîn el-Hîvakî el-Kübrâ diye adlandırılan küçük eser Riyad Kral Abdülaziz Halk Kütüphanesi, yazmalar bölümü, nr. 2308/2, vr. 424a-427b arasında yer almaktadır. Eser adı, kütüphane kataloğunu hazırla-

Merğînânî olmaktadır. Bu nesepde *el-Hidâye* yazarı olan Ali, ya kâtip tarafından ya da âdetleri gereği böyle bir uygulamadan dolayı düşmüş (ve zikredilmemiş) olmalıdır. Bunu yazan Abdülevvel'dir.' Bu satırları yazan (Ebu'l-Leys Ziyâüddîn) şöyle der: Nesepde *el-Hidâye* yazarı ve onun babası düşmüştür. Buna göre *el-Fusûl(u'l-İmâdiyye)* yazarının ifadesini yukarıdaki dedeye nispet olarak anlamak gerekir ki, bu tür uygulamanın çok sayıda örneği vardır." (Merginânî, *Fusûlu'l-İhkâm fî Usûli'l-Ahkâm*, Manisa İl Halk/Akhisar Zeynelzade Ktp., nr. 347, vr. 1a.)

⁹ Leknevî, Abdülhayy, *el-Fevâidü'l-Behiyye fî Terâcimi'l-Hanefiyye*, Dâru'l-Erkâm, Beyrut 1417/1998, s. 159, 238.

¹⁰ Brockelmann, Carl, *Geschichte der Arabischen Litteratur*, Weimar 1898, I, 382.

yanlar tarafından verilmiştir. Makale ekinde ilk ve son sayfası sunulan eserin başlangıç cümlesi şöyledir:

"هذه أسئلة سألتها عن شيخنا وقدوتنا أبي الجناب نجم الملة والدين أحمد بن عمرو بن محمد بن عبد الله الخيوقى..."

Bitiş cümlesi:

“... واستبعد واستنكر هذا القول قال بالفارسية : روح چه زهره دارد و چه محل دارد درین مقام“

Her biri 22 satırdan ibaret 4 varak (8 sayfa) hacminde Risâle diye nitelenebilecek bu eserin, Muhammed Latif b. Dost Ali el-Kâbilî tarafından 10 Cemaziyevvel 969/16 Ocak 1562 tarihinde Kabil'de istinsahı tamamlanmıştır.

Necmüddîn el-Kübrâ'ya Hadis İle İlgili Sorulan Sorular ve Cevapları

Bu çalışmada Necmüddîn el-Kübrâ'ya talebesi tarafından sorulan tüm soru ve cevaplar göz önünde bulundurularak, benzer içerikli rivayetlerden seçtiğimiz örnekler, tarafımızdan oluşturulan konu başlıkları altında ele alınmıştır. Risâle metninde izlenen usûle sadık kalmayı tercih ederek Necmüddîn el-Kübrâ'ya yöneltilen soru ve onun verdiği cevabı (italik olarak) verdik. Ardından da ilgili rivayetin kısa tahririni sunmaya çalıştık. Böylece verilen cevapla tahric bilgileri arasında mukâyese yapılabilmesini amaçladık. Soruların yoğunlaştığı konuları ve Necmüddîn el-Kübrâ'nın öne çıkan sûflük yönünü göz önünde bulundurarak önce tasavvuf alanına ilişkin soru ve cevapları ele aldık.

1. Tasavvufta Meşhur Olan Rivayetler

Soru: "من عرف نفسه فقد عرف ربه" / Nefsini bilen Rabbini bilir" sözü hakkında ne dersiniz?

*Cevap: "Hadis değildir."*¹¹

Ebû Nu'aym (ö.430/1038) bu sözün Sehl b. Abdullah et-Tüsterî'ye (ö. 283/896) ait olduğunu ve ona bu sözün anlamı sorulduğunda "من عرف نفسه لربه عرف ربه لنفسه" / Kim kendisini Rabbine ait görür (O'nun kulu olduğu bilincine varır) ise, O'nun kendisinin Rabbi olduğunu bilir" şeklinde cevap verdiğini kaydetmektedir.¹² Ebû Nu'aym'ın bir başka rivayetine göre ise, Şerîk (ö. 177/794) İbrahim b. Edhem'e (ö. 162/779), Hz. Ali (ö. 40/660) ile Muâviye (ö. 60/679) arasında olup bitenleri sormuş, bunun üzerine o ağlamaya başlamış, Şerîk de bu soruyu sorduğuna pişman olmuştur. Sonra İbrahim b. Edhem başını kaldırarak "إنه من عرف نفسه اشتغل بنفسه ومن عرف ربه اشتغل بربه عن غيره" / Kim nefisini tanır/bilirse

¹¹ *Süâlât Ecâbe 'anhâ Ebu'l-Cennâb Necmüddîn el-Hîvakî el-Kübrâ*, vr. 425b.

¹² Ebû Nu'aym el-İsfahânî, Ahmed b. Abdillâh b. İshâk, *Hilyetü'l-Evliyâ ve Tabakâtü'l-Asfiyâ*, Matbaa-tü's-Saâde, Kâhire, 1974, X, 208.

kendi nefsiyle meşgul olur; kim Rabbini tanır/bilirse başka bir şeyle değil Rabbi ile meşgul olur” cevabını vermiştir.¹³

Hız. Peygamber'e aidiyetine dair hadis kaynaklarında herhangi bir bilgiye rastlamadığımız bu rivayeti İbn Teymiyye'nin (ö. 728/1327) uydurma kabul ettiği, Ebu'l-Muzaffer es-Sem'ânî'nin (ö. 615/1218) de bununla ilgili olarak “merfû olarak bilinmemekle birlikte Yahyâ b. Muâz er-Râzî'nin (ö. 258/871) sözü olarak nakledilir” dediği, ayrıca Nevevî'nin (ö. 676/1277) de bu sözü Hız. Peygamber'in hadisi olarak sabit görmediği, bununla birlikte manasını doğru kabul ettiği kaydedilmiştir.¹⁴

Soru: “لولاك لولاك لما خلقت الأفلاك / Sen olmasaydın alemleri yaratmazdım” sözü hakkında ne dersiniz?

Cevap: “Sahih değildir. Ancak mana yönüyle şâhid rivayetler vardır.”¹⁵

Sağânî'nin (ö. 650/1252) mevzu hadisler arasında yer verdiği¹⁶ bu rivayet hakkında Aclûnî (ö. 1162/1748) “hadis olmasa da manası doğrudur” değerlendirmesinde bulunmuştur.¹⁷ Ali el-Kârî (ö. 1014/1606), Sağânî'nin görüşünü kaydettikten sonra manasının doğru olduğuna Deylemî'nin (ö. 509/1115)¹⁸ İbn Abbas'dan (ö. 68/687) merfû olarak rivayet ettiği “أتاني جبريل فقال يا محمد لولاك ما خلقت الجنة ولولاك لما خلقت النار” / Cebrail bana geldi ve: ‘Ey Muhammed! Sen olmasaydın Cennet yaratılmazdı, Sen olmasaydın Cehennem yaratılmazdı” rivayetini delil gösterir ve İbn Asâkir'in (ö. 571/1176) rivayetinde de “ولولاك ما خلقت الدنيا / Sen olmasaydın dünya yaratılmazdı” şeklinde geçtiğine işaret eder.¹⁹

¹³ Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, VIII, 15.

¹⁴ Ali el-Kârî, Ebu'l-Hasan Nurüddîn Ali b. Sultan Muhammed, *el-Esrârü'l-Merfû'a fi'l-Ahbâni'l-Mevdû'a (el-Mevdû'âtü'l-Kübrâ)* thk. Muhammed b. Lütfi Sabbağ. Dârü'l-Emâne, Beyrut 1986, s. 337. Bu sözün tasavvuf kaynaklarındaki kullanımı ve tahriri hakkında geniş bilgi için bkz. Yıldırım, Ahmet, *Tasavvufun Temel Öğretilerinin Hadislerdeki Dayanakları*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2000, s. 229-231; Uysal, Muhittin, *Tasavvuf Kültüründe Hadis*, Yediveren Yayınları, Konya 2001, s. 326-332; Açıknel, Yusuf, “Nefsini Bilen Rabb'ini Bilir” Hadis mi?, Kelâm-ı Kibar mı?”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1998, sayı: 5, s. 173-200.

¹⁵ *Sûâlât Ecâbe 'anhâ Ebu'l-Cennâb Necmüddîn el-Hivakî el-Kübrâ*, vr. 424b.

¹⁶ Sağânî, Ebü'l-Fedâil Radiyyüddîn Hasan b. Muhammed b. Hasan, *Mevdû'âtü's-Sağânî*, thk. Necm Abdurrahmân Halef, Dârü'l-Me'mûn li't-Türâs, Dımaşk 1985, s. 52

¹⁷ Aclûnî, İsmâil b. Muhammed, *Keşfü'l-Hafâ ve Müzîlü'l-İlbâs*, Dârü'l-Kütübü'l-İlmiyye, Beyrut 1988, II, 164.

¹⁸ Tesbit edebildiğimiz kadarıyla Deylemî'nin İbn Abbas'dan rivayeti şöyledir: “يَقُولُ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ وَعَزَّيْ: يَا مُحَمَّدُ لَوْلَاكَ مَا خَلَقْتُ الْجَنَّةَ وَلَوْلَاكَ مَا خَلَقْتُ النَّارَ” / Yüce Allah şöyle buyuruyor: İzzet ve celâlime yemin olsun ki, sen olmasaydın cenneti yaratmazdım. Sen olmasaydın dünyayı yaratmazdım. Krş. Deylemî, Ebû Şücâ' Şirûye b. Şehredâr b. Şirûye, *el-Firdevs bi Me'sûri'l-Hitâb*, thk. es-Sa'îd b. Besyûnî Zağlûl, Dârü'l-Kütübü'l-İlmiyye, Beyrut 1406/1986, V, 227.

¹⁹ Ali el-Kârî, *el-Esrârü'l-Merfû'a* s. 288. Bu rivayet hakkında geniş bilgi için bkz. Yıldırım, *Tasavvufun Temel Öğretilerinin Hadislerdeki Dayanakları*, 121-123.

Soru: Hz. Peygamber'in "كنت نبيا وأدم بين الماء والطين" / Âdem su ile toprak/balçık arasında iken ben nebî idim" hadisini hakkında ne dersiniz?

Cevap: "Sahihtir."²⁰

Tirmizî (ö. 279/892), Ebû Hureyre'den (ö. 58/677) "متى وجبت لك النبوة / Sana nübüvvet ne zaman vacip oldu" sorusuna Hz. Peygamber'in "وأدم بين الروح والجسد" /Âdem ruh ve ceset arasında iken" cevabını verdiğini nakletmiş ve "Ebû Hureyre hadisi, hasen, sahih, gariptir. Bu hadisi bu tarik dışında bilmiyoruz. Bu konuda Meyseretü'l-Fecr'den de bir rivayet vardır"²¹ değerlendirmesini yapmıştır.²²

Sehâvî (ö. 902/1497) ve Suyûtî (ö. 911/1505) gibi alimler ise hem sorudaki lafzın, hem de "وَكَنتَ نَبِيًّا وَلَا أَدَمَ وَلَا مَاءَ وَلَا طِينًا / Ben nebi iken Âdem de, su da, toprak da yoktu" şeklindeki rivayetin uydurma olduğunu ifade etmişler, bununla birlikte Meysere'den nakledilen "متى كنت نبيا" / Sen ne zaman nebi oldun?" sorusuna Hz. Peygamber'in "وأدم بين الروح والجسد" / Âdem ruh ve ceset arasında iken" şeklinde cevap verdiği bu rivayetin sahih olduğu kanaatindedirler.²³

Şevkânî (ö. 1250/1834) "كنت أول النبيين في الخلق وآخرهم في البعث" / Ben yaratılışta nebilerin ilki, gönderilişte ise sonuncusuyum" rivayeti bağlamında "كنت نبيا وأدم بين الروح والجسد" /hadisini şahid olarak getirmiştir. Bununla birlikte Sağânî'nin su ve toprak kelimelerini içeren rivayeti mevzû kabul ettiğini, İbn Teymiyye'nin de aynı görüşte olduğunu nakletmiştir.²⁴

Soru: "حب الدنيا رأس كل خطيئة" / Dünya sevgisi bütün hataların başıdır" sözü hakkında ne dersiniz?

Cevap: "Zayıftır."²⁵

İbn Ebî'd-Dünyâ (ö. 281/894)²⁶ ve Beyhakî (ö. 458/1066) Hasan el-Basrî'den (ö. 110/728) mürsel olarak rivayet etmişlerdir. Ayrıca Ali b. Ebî Tâlib'ten de senedsiz olarak

²⁰ Süâlât Ecâbe 'anhâ Ebu'l-Cennâb Necmüddîn el-Hîvakî el-Kübrâ, vr. 424b.

²¹ Krş. Deylemî, *el-Firdevs*, III, 284.

²² Tirmizî, Ebû İsâ Muhammed b. İsâ, *Sünenü't-Tirmizî*, thk. İzzüddîn Dallî, İmâdü't-Tayyâr, Yâsir Hasan, Müessesetü'r-Risâle, Dimeşk 2011, Menâkıb, 1 (no: 3936), s. 1198.

²³ Sehâvî, Ebu'l-Hayr Şemsüddîn Muhammed b. Abdîrahmân, *el-Makasidü'l-Hasene*, thk. Muhammed Osman el-Huşî, Dârü'l-Kitâbi'l-Arabî, Beyrut 1985; s. 521; Suyûtî, Ebu'l-Fadl Celâlüddîn Abdurrahman b. Ebî Bekr, *ed-Dürrerü'l-müntesire fi'l-ehâdisi'l-müştehire*, thk. Muhammed b. Lütfi Sabbağ, Câmîatü'l-Melik Suûd, Riyad 1988. s. 163; Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 129.

²⁴ Şevkânî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ali b. Muhammed el-Havlânî, *el-Fevaidü'l-Mecmû'a fi'l-Ehâdisi'l-Mevdû'a* thk. Abdurrahman b. Yahyâ el-Yemanî, el-Mektebetü'l-İslâmî, Beyrut 1392, s. 326. Tasavvuf kitaplarındaki kullanımı ve hadisin değerlendirilmesi için bkz. Yıldırım, *Tasavvufun Temel Öğretileri*, s. 124-125.

²⁵ Süâlât Ecâbe 'anhâ Ebu'l-Cennâb Necmüddîn el-Hîvakî el-Kübrâ, vr. 425a.

İsâ b. Meryem'in sözü olarak rivayet edilmiştir.²⁷ Ali el-Kârî bu ve benzer lafızlarla nakledilen diğer rivayetleri bir arada değerlendirmiş ve sonuç olarak şöyle demiştir: "Hz. Ali'den gelen rivayet isnadsız olduğundan uydurmadır. İsnadı olan rivayetler de birbiriyle ihtilafıdır. Bu rivayet, mürsel olarak rivayet edilmiş olmakla birlikte, cumhura göre mürsel hadis, isnadı sahih olduğu zaman huccettir. İbnül-Medînî (ö. 234/848), 'el-Hasen el-Basrî'nin mürselleri, ancak ondan sika kişiler nakletmişse sahihtir' derken, Darekutnî (ö. 385/995) onun mürsellerinin zayıf olduğu kanaatindedir."²⁸

Soru: "أعدى عدوك نفسك التي بين جنبيك" / En amansız düşmanın, iki yanın arasında-ki/yanı başındaki nefsendir" sözü hakkında ne dersiniz?

Cevap: " Sahih değildir." ²⁹

Beyhakî, *ez-Zühd*'de³⁰ İbn Abbâs hadisi olarak zayıf bir isnadla rivayet etmiştir. Bu senedde hadis uyduran Muhammed b. Abdirrahmân b. Gazvân bulunmaktadır. Dâre-kutnî onun hadis uydurduğunu belirtmiş, İbn Adî (ö. 365/976) de³¹ hadis uydurmakla itham edildiğini zikretmiştir.³²

Soru: "الفقر فخري" / Fakirlik iftiharımıdır" sözü hakkında ne dersiniz?

Cevap: "Müzekkirlerden/vaizlerden duydum." ³³

İbn Teymiyye bu hadisin yalan ve senedinin de zayıf olduğunu belirtmiştir. Bu söz Abdurrahman b. Ziyâd b. En'um'a (ö. 161/778) aittir. İbn Hacer el-Askalânî (ö. 852/ 1448) de bu hadisin "batıl" ve "uydurma" olduğunu söylemiştir.³⁴

Soru: "رجعنا من الجهاد الأصغر إلى الجهاد الأكبر" / Küçük cihattan büyük cihada döndük" sözü hakkında ne dersiniz?

²⁶ Krş. İbn Ebî'd-Dünyâ, Ebû Bekr Abdillâh b. Muhammed b. Ubeyd, *Kitâbü'z-Zühd*, thk. Yasin Muhammed Sevvâs, Dâru İbn Kesir, Dimaşk 1999/1420, s. 26.

²⁷ Fettenî, Cemalüddîn Muhammed Tâhir b. Ali el-Hindî, *Tezkiretü'l-Mevdû'ât, İdâretü't-Tibâ'ati'l-Müniriyye*, (y.y.) 1343. s. 173. Bu rivayetin tasavvuf kitaplarındaki kullanımı ve tahriri hakkında bkz. Uysal, *Tasavvuf Kültüründe Hadis*, s. 346-347.

²⁸ Ali el-Kârî, *el-Esrâru'l-Merfû'a*, s. 188.

²⁹ *Süâlât Ecâbe 'anhâ Ebu'l-Cennâb Necmüddîn el-Hîvakî el-Kübrâ*, vr. 42ba.

³⁰ Krş, Beyhakî, Ebû Bekr Ahmed b. el-Hüseyn b. Ali, *Kitâbü'z-Zühdi'l-Kebîr*, thk. Âmir Ahmed Haydâr, Müessesetü'l-Kütübî's-Sekâfiyye, Beyrut 1996, s. 156.

³¹ Krş. İbn Adî, Ebû Ahmed Abdullah el-Cürcânî, *el-Kâmil fî Duâfâi'r-Ricâl*, thk. Âdil Ahmed Abulmevcûd, el-Kütübü'l-İlmiyye, Beyrut 1417/1997, VII, 549.

³² Aclünî, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 143. Ayrıca bkz. Uysal, *Tasavvuf Kültüründe Hadis*, s. 325.

³³ *Süâlât Ecâbe 'anhâ Ebu'l-Cennâb Necmüddîn el-Hîvakî el-Kübrâ*, vr. 425a.

³⁴ Aclünî, *Keşfu'l-Hafâ*, II, 87; Ali el-Kârî, *el-Esrâru'l-Merfû'a*, s. 254; Ayrıca bkz. Uysal, *Tasavvuf Kültüründe Hadis*, s. 353-354.

*Cevap: "Herhangi bir isnadını bilmiyorum. Ancak 'جاهدوا في الله حق جهاده' Allah uğrunda hakıyla cihad edin' ayetinin³⁵ tefsirinde gördüm."*³⁶

Bu hadis tefsirlerde söz konusu ayetinin açıklaması babında zikredilmiştir. Beyhakî *Zühd*'de Câbir b. Abdillâh (ö 78/697) hadisi olarak kaydetmiş ve "bu isnad zayıftır" demiştir.³⁷ Aclûnî, İbn Hacer'in "halk arasında meşhur olmakla birlikte, İbn 'Uleyye'nin (ö. 193/809) sözüdür" görüşünü naklettikten sonra şöyle demiştir: "Bu rivayet *İhyâ*'da yer almakta, ancak Gazzalî (ö. 555/1111) zayıf bir isnadla nakletmektedir."³⁸

Soru: "الشيخ في قومه كالنبي في أمته" / Kavmi içindeki şeyh/yaşlı, ümmeti içindeki peygamber gibidir" sözü hakkında ne dersiniz?

*Cevap: "Böyle söylenmektedir. Ancak sahih değildir."*³⁹

İbn Hibbân (ö. 354/965) İbn Ömer'den (ö 73/692)⁴⁰, Deylemî de İbn Abbâs'dan⁴¹ zayıf bir isnadla rivayet etmişlerdir.⁴² Sehâvî bu bilgilere ilave olarak İbn Teymiyye'nin "bazı ilim ehli böyle söylerdi, ancak bu söz Hz. Peygamber'e ait değildir" dediğini nakletmiş, ardından da benzer manadaki rivayetlerin tamamının batıl olduğunu zikretmiştir.⁴³ Şevkânî ise İbn Hacer ve daha birçok alimin bu rivayeti kesin olarak uydurma kabul ettiklerini nakletmektedir.⁴⁴

Soru: "تخلقوا بأخلاق الله" / Allah'ın ahlâkıyla ahlaklanınız" sözü hakkında ne dersiniz?

*Cevap: "Bu bir şeyhin sözüdür."*⁴⁵

Tefsir ve tasavvuf eserlerinde sıklıkla kullanılan bu sözün Hz. Peygamber'e izafe edildiği de olmuştur.⁴⁶ Ancak hadis kaynaklarında Hz. Peygamber'e aidiyetine dair herhangi bir kayda rastlanmamıştır.

³⁵ 22. Hac/78.

³⁶ *Süâlât Ecâbe 'anhâ Ebu'l-Cennâb Necmüddîn el-Hîvakî el-Kübrâ*, vr. 425a.

³⁷ Beyhakî, *Kitâbü'z-Zühd*, s. 165.

³⁸ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 424. Ayrıca bkz. Ali el-Kârî, *el-Esrâru'l-Merfû'a*, s. 211-212. Krş. İrâkî, Ebu'l-Fadl Zeynüddîn Abdurrahîm b. el-Huseyn b. Abderrâhmân, *el-Muğnî 'an Hamli'l-Esfâr (İhyâ'nın hamîşinde)*, Dâru İbn Hazm, Beyrut 2005, s. 882.

³⁹ *Süâlât Ecâbe 'anhâ Ebu'l-Cennâb Necmüddîn el-Hîvakî el-Kübrâ*, vr. 425b.

⁴⁰ Krş. İbn Hibbân, Ebû Hâtîm Muhammed, *el-Mecrûhîn mine'l-Muhaddisîn ve'd-Du'afâ ve'l-Metrûkîn*, thk. Mahmûd İbrâhîm Zayed, Dârü'l-Vâ'î, Halep 1976, s. II, 39.

⁴¹ Krş. Deylemî, *el-Firdevs*, II, 373.

⁴² İrâkî, *el-Muğnî*, s. 98.

⁴³ Sehâvî, *el-Makâsîdül-Hasene*, s. 412; Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 17.

⁴⁴ Şevkânî, *el-Fevaidü'l-Mecmû'a*, s. 286. Ayrıca bkz. Yıldırım, *Tasavvufun Temel Öğretileri*, s. 191.

⁴⁵ *Süâlât Ecâbe 'anhâ Ebu'l-Cennâb Necmüddîn el-Hîvakî el-Kübrâ*, vr. 426a.

Soru: "كاد الفقر أن يكون كفراً / Fakirlik neredeyse küfür olacaktı" sözü hakkında ne dersiniz?

Cevap: "Hasan el-Basrî'nin mürsel rivayetidir."⁴⁷

Taberânî (ö. 360/971) "كاد الفقر أن يكون كفراً وكاد الحسد أن يسبق القدر / Fakirlik neredeyse küfür olacaktı, haset de neredeyse kaderin önüne geçecekti" şeklinde Ömer b. el-Hattâb'dan (ö. 23/643),⁴⁸ Ebû Nu'aym⁴⁹, Kudâî (ö. 454/1062)⁵⁰ ve Beyhakî⁵¹ de Enes b. Mâlik'ten (ö 91/717) merfû olarak rivayet etmiştir.

Sehâvî bu rivayeti Ahmed b. Menî'in (ö 244/859), Yezîd er-Rakkâşî tarihiyle Hasan (el-Basrî) ya da Enes b. Mâlik'ten "وكاد الحسد أن يسبق القدر / haset de neredeyse kaderin önüne geçecekti" ziyadesiyle merfû olarak naklettiğini ve Yezîd er-Rakkâşî'nin zayıf bir ravi olduğunu belirtmiş ardından Taberânî'nin de *el-Evsaf*'ta⁵² "كادت الحاجة أن تكون كفراً / muhtaçlık neredeyse küfür olacaktı" lafzıyla rivayet ettiğini, ancak bu rivayette de zayıf ravilerin bulunduğunu zikretmiştir.⁵³

İbn Teymiyye'ye bu hadisin sorulduğu, onun bu sözün yalan olduğunu ve Müslümanların kitaplarında bununla ilgili hiçbir şeyin bilinmediğini söylediği; ayrıca Sağânî tarafından da kesin olarak uydurma kabul edildiği belirtilmektedir.⁵⁴

Soru: "المخلصون على خطر عظيم / İhlas sahipleri büyük bir tehlike üzeredirler" sözü hakkında ne dersiniz?

Cevap: "Sahih değildir."⁵⁵

⁴⁶ Râzî, Ebû Abdillâh Fahrüddîn Muhammed b. Ömer, *et-Tefsirü'l-Kebîr (Mefatihü'l-Gayb)*, Dâru İhyâ'it-Türâsî'l-Arabî, Beyrut 1420, IX, 408; İsmâil Hakkı Bursevî, *Ruhü'l-Beyân*, Dâru'l-Fikr, Beyrut (t.y.), III, 283.

⁴⁷ *Süâlât Ecâbe 'anhâ Ebu'l-Cennâb Necmüddîn el-Hivakî el-Kübrâ*, vr. 425a.

⁴⁸ Taberânî, Ebû'l-Kâsım Süleyman b. Ahmed b. Eyyûb el-Lahmî, *Kitâbü'd-Du'â*, thk. Mustafa Abdülkâdir Atâ, Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, Beyrut 1413, s. 319.

⁴⁹ Ebû Nu'aym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, III, 43.

⁵⁰ Kudâî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Selâme b. Ca'fer, *Müsnedü's-Şihâb*, thk. Hamdî b. Abdilmeccid es-Selefi. Müessesetü'r-Risâle, Beyrut 1985/1405, s. 342.

⁵¹ Krş. Beyhakî, Ebû Bekr Ahmed b. el-Hüseyn b. Ali, *Şu'abü'l-İmân*, thk. Abdulalî Abdulhamîd, Mekettebetü'r-Rüşd, Riyâd 2003, IX, 12.

⁵² Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsaf*, thk. Târik b. İvâdullah b. Muhammed-Abdulmuhsin b. İbrahim el-Huseynî, Dâru'l-Haremeyn, Kâhire (t.y.), IV, 225.

⁵³ Sehâvî, *el-Makâsîdül-Hasene*, s. 497; Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 107-108.

⁵⁴ Mübârekfûrî, Ebû'l-'Ulâ Muhammed Abdurrahman b. Abdirrahim, *Tuhfetü'l-Ahvezî bi Şerhi Câmi'i't-Tirmizî*, Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, Beyrut 1990, VII, 17.

⁵⁵ *Süâlât Ecâbe 'anhâ Ebu'l-Cennâb Necmüddîn el-Hivakî el-Kübrâ*, vr. 425b.

الناس كلهم مَوْتَى إِلَّا العلماء والعلماء كلهم نيام إِلَّا العاملون والعاملون كلهم Beyhakî, *Şu'abü'l-Îmân*, IX, 181. / Âlimler dışında insanların hepsi ölüdürler, amel edenlerin dışında âlimlerin hepsi uyukadırlar, ihlas sahipleri dışında amel edenlerin hepsi aldanmaktadırlar; ihlas sahipleri ise büyük bir tehlikeyle karşı karşıyadırlar.” şeklinde Zü'n-Nûn el-Mısırî'nin (ö. 245/859) sözü olarak nakletmiştir.⁵⁶ Sağânî bu rivayetin Hz. Peygamber'e iftira olduğu kanaatindedir.⁵⁷

Soru: “لي مع الله وقت لا يسعني فيه ملك مقرب، ولا نبي مرسل” / Benim Allah ile olduğum öyle bir vakit vardır ki, o vakit içinde O'nunla benim aramda ne bir mukarreb melek ne de bir mürsel nebi bulunur” sözü hakkında ne dersiniz?

Cevap: “Sahih değildir.”⁵⁸

Mutasavvıfların sıkça zikrettikleri bu sözü Kuşeyrî (ö. 465/ 1073) *Risâle*'de⁵⁹ لي وقت لا يسعني فيه غير ربي şeklinde rivayet etmiştir.⁶⁰ Ali el-Kârî hadis olmadığı kanaatindedir.⁶¹

2. İbadetlerle İlgili Rivayetler

Soru: “صلوة الاستفتاح” / İstiftâh namazı” hakkında ne dersiniz?

Cevap: “Bunu Cafer b. Muhammed es-Sâdık'dan rivayet etmektedirler. Ancak ondan sahih olarak gelmemiştir.”⁶²

“Salâtü yevmi'l-istiftâh” da denilen ve Recep ayının on beşinde kılınan 50 rekatlık bu namazla ilgili rivayetlerin uydurma olduğu ifade edilmiştir.⁶³

Soru: “Recep ayının ilk Cuma gecesinde kılınan Reğâib namazı hakkında ne dersiniz?”

Cevap: “Bu konuda sahih bir rivayet gelmemiştir.”⁶⁴

⁵⁶ Beyhakî, *Şu'abü'l-Îmân*, IX, 181.

⁵⁷ Sağânî, *Mevdû'ât*, s. 38.

⁵⁸ *Süâlât Ecâbe 'anhâ Ebu'l-Cennâb Necmüddîn el-Hîvakî el-Kübrâ*, vr. 424b.

⁵⁹ Kuşeyrî, Abdülkerîm b. Hevâzin b. Abdilmelik, *er-Risâletü'l-Kuşeyriyye*, thk. Abdülhalîm Mahmûd-Mahmûd b. eş-Şerîf, Dâru'l-Me'ârif, Kahire (t.y.), I, 190.

⁶⁰ Sehâvî, *el-Makâsîdül-Hasene*, s. 565; Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 173-174.

⁶¹ Ali el-Kârî, *el-Esrârü'l-Merfû'a*, s. 291; *el-Masnû' fî Ma'rîfeti'l-Hadisi'l-Mevdû' (Mevdû'âtü's-Suğrâ)*, thk. Abdülfettah Ebû Gudde, Mektebetü'l-Matbuatî'l-İslâmî, Kahire 1984, s. 151.

⁶² *Süâlât Ecâbe 'anhâ Ebu'l-Cennâb Necmüddîn el-Hîvakî el-Kübrâ*, vr. 424a.

⁶³ Leknevî, Ebû'l-Hasenât Muhammed Abdülhay b. Muhammed, *el-Âsârü'l-Merfû'a fî'l-Ahbârî'l-Mevdû'a*, thk. Muhammed es-Sa'îd Besyûnî Zağlûl. Mektebetü'ş-Şarkî'l-Cedîd, Bağdat (t.y.), s. 112.

⁶⁴ *Süâlât Ecâbe 'anhâ Ebu'l-Cennâb Necmüddîn el-Hîvakî el-Kübrâ*, vr. 424a.

İbnü'l-Esîr (ö. 606/1210), Enes b. Mâlik'ten Hz. Peygamber'in Reğâib namazı adıyla ikinci ile akşam arasında 6 selamla 12 rekatlık bir namaz kıldığını rivayet etmiş ve "Bu hadisi Rezîn b. Muâviye'nin (ö. 535/1140) kitabında buldum. Kütüb-i Sitte'nin herhangi birinde rastlamadım, ravilerinden ta'n edilenler vardır" demiştir.⁶⁵

Aclûnî de Receb ayının ilk Cuma gecesinde kılınan ve Reğâib namazı olarak isimlendirilen namazın, uydurma olduğunu, sünnet ve hadis imamlarına göre sabit olmadığını belirtmiştir.⁶⁶

Soru: "Receb ayı içerisinde veya bu ayın belli bir gününde oruç tutmak hakkında bir hadis var mıdır?"

*Cevap: "Hayır."*⁶⁷

İrâkî, Receb ayının ilk Perşembe gününde tutulacak oruç ve kılınacak namaz ile ilgili rivayeti, Rezîn'in kitabında zikrettiğini belirtmiş ve uydurma olduğunu söylemiştir.⁶⁸

Soru: "اللهم لك ركعت, اللهم لك سجدة", اللهم ربنا لك الحمد ملء السموات gibi duaları Hz. Peygamber imam olduğunda ya da tek başına kıldığı farz namazlarda okumuş mudur?"

*Cevap: "Hz. Peygamber bu tür duaları çoğunlukla nafîle/sünnet namazlarda⁶⁹ okumuştur."*⁷⁰

Soru: "Hz. Peygamber, kusmadan dolayı abdest aldı. Bunun üzerine ona 'bu farz mı?' diye soruldu. O da 'Hayır, eğer farz olsaydı bunu Yüce Allah Kitabında zikrederdi' buyurdu." hadisini hakkında ne dersiniz?

*Cevap: "Hadisin isnadında problem vardır."*⁷¹

Dârekutnî bu hadisi el-Evzâî'den (ö. 157/774) 'Utbe b. es-Seken dışında rivayet eden olmadığını ve onun münkeru'l-hadis olduğunu belirtmektedir.⁷²

⁶⁵ İbnü'l-Esîr, Mecdüdîn Ebu's-Se'âdât el-Mübârek b. Muhammedb. Muhammed el-Cezerî, *Câmi'u'l-Usûl fi Ehâdisi'r-Resûl*, thk. Abdulkâdir el-Arnaût, Mektebetü'l-Hılvânî, (y.y.), 1971. VI, 154.

⁶⁶ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 417.

⁶⁷ *Süâlât Ecâbe 'anhâ Ebu'l-Cennâb Necmüddîn el-Hıvakî el-Kübrâ*, vr. 424a.

⁶⁸ İrâkî, *el-Muğnî*, s. 240.

⁶⁹ Krş. Ebû Dâvûd et-Tayâlisî, Süleyman b. Dâvûd b. el-Cârud el-Fariî, *Müsnedu Ebî Dâvûd et-Tayâlisî*, thk. Muhammed b. Abdülmuhsin et-Türkî. Dâru Hicr, Mısır, 1999/1419, I, 129; Ahmed b. Hanbel, Ebû Abdillâh Ahmed b. Muhammed eş-Şeybanî, *Müsned*, thk. Şuayb el-Arnaût, Adil Mürşid, Müessesetü'r-Risâle, Beyrut 1995-2008, II, 32, 133, 183, 184, Müslim, Ebü'l-Hüseyn Müslim b. el-Haccâc el-Kuşeyrî, *Sahîhu Müslim*, neşr. Muhammed Fuâd Abdülbakî, Çağrı Yayınları, İstanbul 1981, Salâtü'l-Müsâfirîn, 201 (no: 1812), s. 330-331; Tirmizî, *De'avât*, 32 (no: 3719), s. 1148.

⁷⁰ *Süâlât Ecâbe 'anhâ Ebu'l-Cennâb Necmüddîn el-Hıvakî el-Kübrâ*, vr. 424a.

⁷¹ *Süâlât Ecâbe 'anhâ Ebu'l-Cennâb Necmüddîn el-Hıvakî el-Kübrâ*, vr. 424a.

Soru: “İmâma ilk rukuda yetişen kişi, ilk rekate yetişmiş sayılır” hadisi hakkında ne dersiniz?

Cevap: “Bu konuda sahih bir eser vardır.”⁷³

İbn Ebî Şeybe bu rivayeti Sa’îd b. el-Müseyyeb’in (ö. 93/711) sözü olarak naklederken⁷⁴, Beyhakî Abdullah İbn Ömer’in sözü olarak kaydetmiştir.⁷⁵

Soru: “رجب شهر الله وشعبان شهري ورمضان شهر أمتي / Receb Allah’ın ayı, Şa’bân benim ayım, Ramazan da ümmetimin ayıdır” sözü hakkında ne dersiniz?

Cevap: “Sahih değildir.”⁷⁶

Deylemî Enes b. Mâlik’ten merfû olarak rivayet etmiş⁷⁷ olmakla birlikte, İbnü’l-Cevzî (ö. 597/1200) uydurma olduğunu zikretmiş,⁷⁸ İbn Hacer de bu görüşe katılmıştır.⁷⁹

Soru: “Hapşıran bir kimsenin (Elhamdü lillâh dedikten sonra) Fatıha sûresini sonuna kadar okuması” ve “Cuma günü müezzin ‘أشهد أن محمداً رسول الله’ / Eşhedü Enne Muhammeden Rasûlullâh” dediğinde başparmakları öpmek daha sonra da iki göze sürmek” hakkında ne dersiniz?

Cevap: “Bu konularda sünnet bir uygulama yoktur, bilakis bunlar bidattir.”⁸⁰

Münâvî (ö. 1031/1622) birinci rivayetin aslının olmadığı ve bu uygulamanın mekruh olduğu görüşündedir.⁸¹ Sehâvî ikinci rivayeti Deylemî’nin Hz. Ebû Bekr’in sözü olarak

⁷² Dârekutnî, Ebü’l-Hasan Ali b. Ömer b. Ahmed, *Sünenü’l-Dârekutnî*, thk. Şu’ayb el-Arnaût, Hasan Abdülmün’im Şelebî, Heysem Abdülgafûr, Müessesetü’r-Risâle, Beyrut, 2004, I, 292.

⁷³ *Süâlât Ecâbe ‘anhâ Ebu’l-Cennâb Necmüddîn el-Hıvakî el-Kübrâ*, vr. 424a.

⁷⁴ İbn Ebî Şeybe, Ebû Bekr Abdullah b. Muhammed b. İbrâhim, *el-Kitâbü’l-Musannef fi’l-Ehâdis ve’l-Âsâr*, haz. Kemâl Yûsuf el-Hüt. Dârü’t-Tac, Beyrut 1989, I, 220.

⁷⁵ Beyhakî, *es-Sünenü’l-Kübrâ*, thk. Muhammed Abdulkâdir Atâ, Dâru’l-Kütübi’l-İlmiyye, Beyrut 2003, II, 128.

⁷⁶ *Süâlât Ecâbe ‘anhâ Ebu’l-Cennâb Necmüddîn el-Hıvakî el-Kübrâ*, vr. 424b.

⁷⁷ Deylemî, *el-Firdevs*, II, 270 (no: 3276)

⁷⁸ İbnü’l-Cevzî, Ebü’l-Ferec Cemalüddîn Abdurrahman b. Ali, *el-Mevdû’ât*, thk. Abdurrahman Muhammed Osman, *el-Mektebetü’s-Selefiyye*, Medine 1966-1968, II, 124.

⁷⁹ Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, I, 423-424. Ayrıca bkz. İbn ‘Arrâk el-Kinânî, Ebu’l-Hasan Nureddîn Ali b. Muhammed, *Tenzihü’s-Şerî’ati’l-Merfû’a ‘ani’l-Ahbâri’s-Şerî’ati’l-Mevdû’a*, thk. Abdülvehhâb Abdüllatif, Abdullah Muhammed es-Siddik, Dâru’l-Kütübi’l-İlmiyye, Beyrut 1399, II, 90; Şevkânî, *el-Fevâidü’l-Mecmû’a*, s. 47-48,

⁸⁰ *Süâlât Ecâbe ‘anhâ Ebu’l-Cennâb Necmüddîn el-Hıvakî el-Kübrâ*, vr. 424a.

⁸¹ Münâvî, Zeynüddîn Muhammed Abdürraûf, *et-Teysir bi Şerhi’l-Câmi’i’s-Sagîr Mektebetü’l-İmam eş-Şafî*, Riyad 1988, I, 116.

naklettiğini belirtir ve bu konuda Hz. Peygamber'den gelen sahih bir rivayet olmadığını kaydeder.⁸²

Soru: "من مات في طريق الحج يكتب له كل سنة حجة" / Kim hac yolunda ölürse ona her sene bir hac yazılır" hadisi hakkında ne dersiniz?

Cevap: "Bu hadisin senedi zayıftır."⁸³

"من مات في طريق الحج كتب له حجة مبرورة في كل سنة" / Kim Hac yolunda ölürse, onun için her sene için kabul edilmiş bir hac sevabı yazılır" lafzıyla "garib" bir rivayettir. Ebû Ya'lâ (ö. 307/919)⁸⁴ ve Taberânî "من خرج حاجا فمات كتب له أجر الحاج إلى يوم القيامة..." şeklinde uzunca bir rivayet olarak nakletmişlerdir. Taberânî ayrıca şu değerlendirmeyi yapmıştır: "Bu hadisi 'Atâ b. Yezîd el-Leysi'den Cemîl b. Ebî Meymûne, ondan da sadece Muhammed b. İshâk rivayet etmiş; ayrıca Ebû Muâviye bu rivayette tek kalmıştır."⁸⁵

Soru: "Günümüzde Arapların Mescid-i Harâm'da alış veriş vb muâmelelerine ruhsat var mıdır? Zira ben Hz. Peygamber'den لا أربح الله تجارتك / Allah senin ticaretini kazançlı kılmaması şeklinde bir hadis rivayet eder ve Mescid-i haramda bu tür uygulamaların mekruh olduğuna bu rivayeti delil alır idim. Hacılardan bir grup "Biz Arapların çoğu alışverişlerini Mescid-i Haram'da yaptıklarını gördük" demişlerdir."

Cevap: "Nas⁸⁶ mutlakdır ve onların yaptıkları bidattir."⁸⁷

Soru: "Çarşı, sokak ve yollarda Kur'an okuma" hakkında ne dersiniz?

Cevap: "Hz. Peygamber'e Kur'an yolda iken nazil olmuştur. Dolayısıyla bunda bir sakınca yoktur."⁸⁸

Soru: "نحن نحكم بالظواهر" / Biz zahiri durumlara göre hüküm veririz" sözü hakkında ne dersiniz?

⁸² Sehâvî, *el-Makâsîdül-Hasene*, I, 605.

⁸³ *Sûâlât Ecâbe 'anhâ Ebu'l-Cennâb Necmüddîn el-Hîvakî el-Kübrâ*, vr. 425a.

⁸⁴ Ebû Ya'lâ el-Mevsilî, Ahmed b. Ali b. el-Müsennâ, *el-Mu'cem (Mu'cemu Şüyuhî Ebî Ya'lâ)* thk. İrşâdü'l-Hak el-Eserî, İdâretü'l-Ulûmî'l-Eseriyye, Faysalâbâd 1407, s. 105.

⁸⁵ Taberânî, *el-Mu'cemül-Evsat*, V, 282; Zeylaî, Ebû Muhammed Cemalüddîn Abdullah b. Yusuf b. Muhammed, *Nasbü'r-riye li-Ehâdîsî'l-Hidâye*, thk. Muhammed Avvâme, Müessesetü'r-Rayyân, Beyrut 1997, III, 159.

⁸⁶ Krş. Bezzâr, Ebû Bekr Ahmed b. Amr b. Abdilhalik el-Basrî, *Müsnedü'l-Bezzâr*, thk. Mahfuzurrahmân Zeynullah-Âdil b. Sa'd, Sabrî Abdulhâlik, Mektebetü'l-Ulûm ve'l-Hikem, Medine 1988-2009, XV, 47; İbn Huzeyme, Ebû Bekr Muhammed b. İshâk, *Sahihu İbn Huzeyme*, thk. Muhammed Mustafa A'zamî, el-Mektebü'l-İslâmî, Beyrut 1975, II, 274; Taberânî, *el-Mu'cemül-Evsat*, III, 97; Tirmizî, *Buyû'*, 74 (no: 1369), s. 594.

⁸⁷ *Sûâlât Ecâbe 'anhâ Ebu'l-Cennâb Necmüddîn el-Hîvakî el-Kübrâ*, vr. 424b.

⁸⁸ *Sûâlât Ecâbe 'anhâ Ebu'l-Cennâb Necmüddîn el-Hîvakî el-Kübrâ*, vr. 427a.

Cevap: “Hadis değildir.”⁸⁹

Bazı tefsir kitaplarında “نحن نحكم بالظواهر والله يتولى السرائر / Biz zâhirî durumlara göre hüküm veririz, Allah ise gönüllerde saklı olanları bilir” lafzıyla Hz. Peygamber’e nispet edilmektedir.⁹⁰ Usûl alimleri ve büyük fakihler arasında “امرت ان أحكم بالظاهر والله يتولى السرائر / Ben, zâhire göre hüküm vermekle emrolundum, gönülleri bilen ise Allah’tır” şeklindeki meşhur olmuştur. Nevevî *Şerhu Müslim*’de⁹¹ “إني لم أومر أن أنقب عن قلوب الناس ولا أشق بطونهم / Ben insanların kalbini açıp bakmakla, göğüslerini yarmakla emrolunmadım” hadisi bağlamında zikretmiştir. Bununla birlikte meşhur hadis kitaplarında yer almamaktadır. İrâkî “aslı olmadığını” kesin bir dille ifade ederken, Mizzî (ö.654/1256), İbn Mülakkin (ö. 723/1804) ve Zerkeşî (ö. 794/1391) gibi alimler de bu lafızla bilinmediğini belirtmişlerdir. Suyûtî ise İmam Şâfiî’ye (ö. 204/819) ait olduğunu kaydetmiştir.⁹²

Soru: “إياكم والحمرة فإن الحمرة من زينة الشيطان وإن الشيطان يحب الحمرة” / Kırmızıdan sakının. Zira Kırmızı şeytanın süsüdür ve şeytan kırmızıyı sever” sözü hakkında ne dersiniz?

Cevap: “Mekruh olduğu ile ilgili rivayet vardır.”⁹³

‘İmrân b. Husayn’ın Hz. Peygamber’den naklettiği “إياكم والحمرة فإنها أحب الزينة إلى الشيطان / Kırmızıdan sakının. Zira o Şeytan’ın en sevdiği süstür” şeklindeki rivayeti Taberânî iki ayrı isnadla rivayet etmiş ve isnadın birinde Ya’kub b. Hâlid b. Necîh el-Bekrî el-Abdî olduğunu ve bu kişiyi bilmediğini, diğer isnaddaki ravilerin ise sika olduklarını belirtmiştir.⁹⁴ Taberânî’nin Râfi’ b. Yezîd es-Sekaffî’den merfû olarak naklettiği⁹⁵ “إن الشيطان يحب الحمرة فأياكم والحمرة وكل ثوب ذي شهرة” şeklindeki rivayetin isnadında ise Ebû Bekr el-Hüzeli vardır ki bu kişi zayıftır.⁹⁶

Soru: “الشتاء غنيمة الغارمين” / Kış, borçluların ganimetidir” sözü hakkında ne dersiniz?

⁸⁹ Süâlât Ecâbe ‘anhâ Ebu’l-Cennâb Necmüddîn el-Hîvakî el-Kübrâ, vr. 426b.

⁹⁰ Ebu Hayyan el-Endülüsî, Esirüddîn Muhammed b. Yusuf el-Ceyyanî, *el-Bahru’l-Muhîr*, thk. Sıdkî Muhammed Cemîl, Dâru’l-Fikr, Beyrut 1420, IV, 404; İsmail Hakki Bursevî, *Rûhu’l-Beyân*, IX, 422.

⁹¹ Kırş. Nevevî, Ebû Zekeriyâ Muhyiddîn Yahyâ b. Şeref, *el-Minhâc fi Şerhi Sahîhi Müslim b. Haccâc*, Dâru İhyai’t-Türâsî’l-Arabî, Beyrut 1972/139, VII, 163.

⁹² Sehâvî, *el-Makâsîd’l-Hasene*, s. 162; Ali el-Kârî, *el-Esrârü’l-Merfû’a*, s. 134-136, Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, I, 192.

⁹³ Süâlât Ecâbe ‘anhâ Ebu’l-Cennâb Necmüddîn el-Hîvakî el-Kübrâ, vr. 427a.

⁹⁴ Taberânî, *el-Mu’cemü’l-Kebîr*, thk. Hamdî b. Abdilmecîd es-Selefi, Mektebetü İbn Teymiyye, Kâhire (ty), XVIII, 148.

⁹⁵ Taberânî, *el-Mu’cemü’l-Evsat*, VII, 353.

⁹⁶ Heysemî, Ebu’l-Hasan Nurüddîn Ali b. Ebî, *Mecme’u’z-Zevâid ve Menbe’u’l-Fevâid*, Hüsamüddîn el-Kudsî, Mektebetü’l-Kudsî, Kâhire 1994, V, 130.

Cevap: “Hadis değildir. Ancak bu konuda “الشتاء ربيع المؤمن / Kış müminlerin baharındır” şeklinde bir rivayet vardır. Bunun anlamı nedir diye Hz. Peygamber’e sorulduğunda, ‘Kışın gündüzler kısılır, mümin oruç tutar; geceler de uzar, geceyi namazla ihyâ eder. İlkbaharda nimetler bol olur. İşte bu da müminin nimetlenmesidir’ demiştir.”⁹⁷

İbn Ebî Şeybe (ö. 235/849) “الشتاء غنيمة” / Kış ganimettir” ve “الشتاء غنيمة العابد/Kış, âbidin ganimetidir” lafızlarıyla Hz. Ömer’in sözü olarak nakletmiştir.⁹⁸

“الشتاء ربيع المؤمن طال ليله فقامه وقصر نهاره فصامه” / Kış, müminin baharındır. Gecesi uzun olur, namaz kılar; gündüzü kısa olur, oruç tutar” şeklindeki rivayetle ilgili Aclûnî’nin değerlendirmesi şöyledir: “Ebû Ya’lâ⁹⁹ bu rivayetin tamamını, Ahmed b. Hanbel (ö. 241/855)¹⁰⁰ ve Ebû Nu’aym¹⁰¹ da “الشتاء ربيع المؤمن” kısmını Ebû Sa’îd’den merfû olarak rivayet etmişlerdir. Senesinde kimilerine göre zayıf, kimilerine göre de sika olan Ebu’l-Heysem vardır. Bu hadisin şâhid rivayetleri bulunduğu hasen liğayrih kabul edilir. Taberânî’nin¹⁰² naklettiği ve senesinde zayıf bir ravi olan Sa’îd b. Beşîr’in bulunduğu Enes’den merfû olarak rivayet edilen الصوم في الشتاء الغنيمة الباردة hadisi, bu şâhid rivayetlerden birisidir.¹⁰³ Beyhakî de el-Muğîre b. Ziyâd hadisi olarak zikretmiş ve “Muğîre, Ebû’z-Zübeyr >Câbir tarikiyle naklettiği merfû rivayetlerinde kuvvetli değildir” demiştir.¹⁰⁴

2. Hz. Peygamber ve Sahâbe İlgili Rivayetler

Soru: “Ben adil melik zamanında doğdum” / ولدت في زمن الملك العادل” sözü hakkında ne dersiniz?

Cevap: “Bu Hz. Peygamber adına söylenmiş yalan ve uydurmadır. Nasıl olur da Hz. Peygamber kâfir birini adil olarak niteler? Hz. Peygamber böyle bir övmeden beridir.”

105

Fettenî (ö. 986/1578), bu rivayetin aslının bulunmadığını, Allah’ın hükmü ile hükmetmeyen birinin âdil olarak isimlendirilmesinin caiz olmadığını, İbn Kudâme’den merfû

⁹⁷ Süâlât Ecâbe ‘anhâ Ebu’l-Cennâb Necmüddîn el-Hîvakî el-Kübrâ, vr. 425a.

⁹⁸ İbn Ebî Şeybe, Kitâbü’l-Musannef, II, 344; XIV, 176. Ayrıca bkz. Ebû Nu’aym, Hılyetü’l-Evliyâ, IX, 20.

⁹⁹ Ebû Ya’lâ, Ahmed b. Ali b. el-Müsennâ el-Mevsilî, Müsnedu Ebî Ya’lâ, thk. Hüseyin Selim Esed, Dârü’l-Me’mûn li’t-Türâs, Dımaşk 1984, II, 324.

¹⁰⁰ Ahmed b. Hanbel, Müsned, XVIII, 245.

¹⁰¹ Krş. Ebû Nu’aym, Hılyetü’l-Evliyâ, VIII, 325.

¹⁰² Krş. Taberânî, el-Mu’cemü’s-Sağîr, II, 26.

¹⁰³ Aclûnî, Keşfü’l-Hafâ, II, 5.

¹⁰⁴ Sehâvî, el-Makâsîdü’l-Hasene, s. 333.

¹⁰⁵ Süâlât Ecâbe ‘anhâ Ebu’l-Cennâb Necmüddîn el-Hîvakî el-Kübrâ, vr. 424b-425a.

olarak nakledilen “Ben Melik Kısra zamanında doğdum” sözünün de senesinde inkıta olduğu için sahih kabul edilmediğini belirtmiştir.¹⁰⁶

Soru: “Gülün, Hz. Peygamber’in terinden, kınanın da onun kanından meydana geldiğine inan kişiler hakkında ne dersiniz?”

Cevap: “Bu sözün aslı yoktur.”¹⁰⁷

İçerisinde kınadan bahsedilmeyen “إن الورد خلق من عرق النبي صلى الله عليه وسلم” / Gül, Hz. Peygamber (sav)’in veya Burak’ın terinden yaratılmıştır” şeklindeki rivayet, uydurma olarak kabul edilmiştir.¹⁰⁸

Soru: “أنا أفصح العرب والعجم ولا فخر” / Övünmek için söylemiyorum, ben Arapların ve Acemlerin en fasihiyim” sözü hakkında ne dersiniz?”

Cevap: “Hz. Peygamberden rivayet edilmiştir.”¹⁰⁹

Bu konuda anlam olarak birbirine yakın metinler vardır. “أنا أفصح من نطق بالضاد” / Ben Dâd harfini konuşanların en fasihiyim” şeklindeki rivayet ile ilgili olarak “Manası doğrudur, ancak İbn Kesîr (ö. 774/1372) ve İbnü’l-Cevzî’nin dediği gibi halk arasında meşhur olmakla birlikte aslı yoktur” denmiştir. Yine “أنا أفصح العرب بيد أني من قريش” / Ben Arapların en fasih konuşanıyım. Zira ben Kureyş’tenim” ifadesi hakkında da Suyûtî’nin “Bunu garip rivayetlerde bulunan kişiler zikretmiştir, ancak kaynağını da isnadını da bilen yoktur” dediği nakledilmiştir.¹¹⁰

Soru: “Hz. Peygamber’in peygamberlik öncesi durumu hakkında ne dersiniz?”

Cevap: “Muvahhid idi ve Allah’ı biliyordu. Tevhidle meşguldü. Hadiste¹¹¹ de geldiği gibi sıla-i rahim yapar, hak yolda olanlara yardım ederdi.”¹¹²

Soru: “أصحابي كالنجوم بأيهم اقتديتم اهتديتم” / Ashâbım yıldızlar gibidir, hangisine uyarmanız doğru yola ulaştırır” hadisi hakkında ne dersiniz?”

Cevap: “Hz. Peygamber’den rivayet edilmiştir. Ancak isnadı sahih değildir.”¹¹³

Abd b. Humejd’in (ö. 249/863) Müsned’inde İbn Ömer’den “مثل أصحابي مثل النجوم” / Ashâbımın misâli yol gösteren yıldızlar gibidir; hangisinin

¹⁰⁶ Fettehî, *Tezkiratü’l-Mevdû’ât*, s. 88. Ayrıca bkz. Sehâvî, *el-Makâsîdül-Hasene*, s. 707.

¹⁰⁷ *Süâlât Ecâbe ‘anhâ Ebu’l-Cennâb Necmüddîn el-Hîvakî el-Kübrâ*, vr. 424b-425a.

¹⁰⁸ Sehâvî, *el-Makâsîdül-Hasene*, s. 770.

¹⁰⁹ *Süâlât Ecâbe ‘anhâ Ebu’l-Cennâb Necmüddîn el-Hîvakî el-Kübrâ*, vr. 426a.

¹¹⁰ Ali el-Kârî, *el-Esrâru’l-Merfû’a*, s. 137; Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, I, 200-201.

¹¹¹ Krş. Buhârî, *Bed’ül-Vahy*, 1 (no: 3) s. 192; Müslim, *İmân*, 252 (no: 160), I, 139.

¹¹² *Süâlât Ecâbe ‘anhâ Ebu’l-Cennâb Necmüddîn el-Hîvakî el-Kübrâ*, vr. 425a.

¹¹³ *Süâlât Ecâbe ‘anhâ Ebu’l-Cennâb Necmüddîn el-Hîvakî el-Kübrâ*, vr. 424a.

sözüne sarılırsanız doğru yola ulaşırsınız” şeklinde rivayet edilmiştir.¹¹⁴ Beyhakî, Cevvâb b. ‘Ubeydillah’dan “... إن مثل أصحابي كمثل النجوم...” lafzıyla nakletmiş ve “bu hadisin metni meşhur, ancak isnadları zayıftır” demiştir.¹¹⁵ İbn Abdilber (ö.463/1071), isnadının sahih olmadığını belirtmiştir.¹¹⁶

Soru: “ما صب الله في صدري شيئا إلا وصبته في صدر أبي بكر” / Allah benim gönlüme neyi dökmüş ise, ben de aynını Ebû Bekr’in kalbine döktüm” hadisi hakkında ne dersiniz?

Cevap: “İsnadı zayıftır.”¹¹⁷

İbnü'l-Cevzî, Hz. Ebû Bekir'in fazileti hakkında rivayet edilen çok sayıda rivayeti terk ettiğini, bunlar içinde mânâ olarak sahih rivayetler bulunduğunu, bazı rivayetlerin ise hiçbir değeri olmadığı halde halk arasında söylenmeye devam edildiğini belirtmiştir.¹¹⁸ Aclûnî, bu rivayeti, Ebû Bekir hakkında uydurulan haberler arasında zikretmiştir.¹¹⁹

Soru: “أنا مدينة العلم وعلي بابها” / Ben ilmin şehriyim, Ali de kapısı” hadisi hakkında ne dersiniz?

Cevap: “İsnadı zayıftır.”¹²⁰

Tirmizî (ö. 279/892) bu hadisi İsmâil b. Mûsâ, Muhammed b. Ömer b. er-Rûmî, Şerîk, Seleme b. Küheyl, Süveyd b. Gafele, es-Sunâbihî, Hz. Ali tarihiyle “أنا دار الحكمة / Ben hikmet eviyim, Ali de kapısı” lafzıyla rivayet etmekte ve “Bu, garib münker bir hadistir. Bazıları bu hadisi Şerîk'ten rivayet etmişler ancak burada es-Sunâbihî'yi zikretmemişlerdir, bu hadisin Şerîk dışında sika bir kimseden geldiğini bilmiyoruz.” demektedir.¹²¹ Taberânî İbn Abbas'tan “أنا مدينة العلم وعلي بابها فمن أراد العلم فليأتها من بابها” / Ben ilmin şehriyim, Ali de kapısı. Kim ilim isterse, kapısından girsin” lafzıyla zikretmiştir.¹²² Hâkim bu

¹¹⁴ Abd b. Humeyd, Ebû Muhammed Abd b. Humeyd b. Nasr el-Kissî, *el-Müntehab min Müsnedi Abd b. Humeyd*, thk. Subhî el-Bedrî-Mahmûd Muhammed Halîl, es-Sa'âdî, Mektebetü's-Sünne, Kâhire 1988, I, 250.

¹¹⁵ Beyhakî, *el-Medhal ile's-Sünen*, thk. Muhammed Ziyâurrahmân A'zamî. Dârü'l-Hulefa li'l-Kitâbi'l-İslamiyye, Kuveyt (t.y.) s. 163.

¹¹⁶ İbn Abdî'l-Berr, Ebû Ömer Yûsuf b. Abdîllah b. Muhammed en-Nemerî el-Kurtubî, *Câmî'u Beyânî'l-İlm ve Fadlih*, thk. Ebu'l-Eşbâl ez-Züheyrî, Dârü İbnî'l-Cevzî, Suudi Arabistan, 1994, II, 924. Ayrıca bkz. Sehâvî, *el-Makâsîdü'l-Hasene*, s. 69.

¹¹⁷ *Süâlât Ecâbe 'anhâ Ebu'l-Cennâb Necmüddîn el-Hîvakî el-Kübrâ*, vr. 425a.

¹¹⁸ İbnü'l-Cevzî, *el-Mevdû'ât*, I, 319. Ayrıca bkz. Fettenî, *Tezkiratü'l-Mevdû'ât*, s. 93; Ali el-Kârî, *el-Esrârü'l-Merfû'a*, s 138.

¹¹⁹ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 203. Ayrıca bkz. el-Hût, Ebû Abdurrahman Muhammed b. Derviş, *Esna'l-Metâlib fi Ehâdisi Muhtelifi'l-Merâtib*, Mustafa Abdulkâdir Atâ, Dârü'l-Kütübü'l-İlmiyye, Beyrut 199/, s. 248.

¹²⁰ *Süâlât Ecâbe 'anhâ Ebu'l-Cennâb Necmüddîn el-Hîvakî el-Kübrâ*, vr. 425a.

¹²¹ Tirmizî, *Menâkıb*, 73 (no: 4057).

¹²² Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, XI, 65.

lafızla gelen rivayetin “sahihu’l-isnad” olduğunu belirtir, ancak Zehebî (ö. 748/1347) uydurma olduğu kanaatindedir.¹²³ Sehâvî; Ebû Muâviye ed-Darîr, A’miş, Mücahid tarihiyle İbn Abbas tarafından “فمن أراد العلم فليأته من بابيه” ziyadesiyle nakledilen hadis ile Hz. Ali’den gelen Tirmizî rivayeti hakkında Darekutnî’nin “Bu hadis muztaribtir, sabit değildir. Zaten Tirmizî de münker olduğunu söylemiştir” sözünü nakletmekte; ardından da İbnü’l-Cevzî, Zehebî gibi çok sayıda hadis aliminin her iki rivayeti uydurma kabul ettiğini eklemektedir.¹²⁴

Soru: “Hz. Ali’nin eli kesilen birine Fatıha sûresini okuduğu ve o kişinin elinin iyileştiği” ile “Âmâ birinin Hz. Ebû Bekir’in sakalını tuttuğu, bununla Allah’tan şifa istediği ve o kişinin görür hale geldiğini” söyleyen kimseler hakkında ne dersin?”

Cevap: “Her iki konuda da sahih bir rivayet yoktur.”¹²⁵

Soru: “خذوا ثلثي دينكم من هذه الحميراء / Dininizin üçte ikisini şu Humeyra’dan öğreniniz” sözü hakkında ne dersin?”

Cevap: “Zayıftır.”¹²⁶

Bu rivayet hakkında İbn Hacer “Herhangi bir isnadını bilmiyorum, *Nihâye*¹²⁷ dışında herhangi bir hadis kitabında bununla ilgili bir rivayet görmedim. İbnü’l-Esîr de kimin tahriç ettiğini belirtmemiştir.” derken, Zehebî “senedi bilinmeyen uydurma rivayetlerden” değerlendirmesini yapmıştır. Ayrıca içinde “Humeyrâ” kelimesinin bulunduğu bütün rivayetlerin yalan ve uydurma olduğu ileri sürülmüştür.¹²⁸

3. İtikâdî Konularla İlgili Rivayetler

Soru: “من تشبه بقوم فهو منهم / Kim bir kavme benzerse, o da onlardan olur” sözü hakkında ne dersiniz?”

Cevap: “Sahih bir hadistir.”¹²⁹

Ma’mer b. Râşid (ö. 153/770), Katâde’den Ömer b. el-Hattâb’ın sözü olarak kaydetmiştir.¹³⁰ Bezzâr (ö. 292/905) Muhammed b. Merzûk, Abulazîz b. el-Hattâb, Ali b.

¹²³ Hâkim en-Nisabûrî, Ebû Abdillâh İbnü’l-Beyyî Muhammed, *el-Müstedrek ale’s-Sahihayn (Telhîs ile birlikte)*, thk. Mustafa Abdülkadir Atâ, Dârü’l-Kütübü’l-İlmiyye, Beyrut 1990/1411, III, 137.

¹²⁴ Sehâvî, *el-Makasidü’l-Hasene*, s. 169. Ayrıca bkz. Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, I, 203.

¹²⁵ *Süâlât Ecâbe ‘anhâ Ebu’l-Cennâb Necmüddîn el-Hîvakî el-Kübrâ*, vr. 424b.

¹²⁶ *Süâlât Ecâbe ‘anhâ Ebu’l-Cennâb Necmüddîn el-Hîvakî el-Kübrâ*, vr. 425b.

¹²⁷ Krş. İbnü’l-Esîr, *en-Nihâye fi Garîbi’l-Hadis ve’l-Eser*, thk. Tahir Ahmed Zavi- Mahmud Muhammed Tanahî, Dâru İhyai’l-Kütübü’l-Arabiyye, Kahire 1963, I, 438.

¹²⁸ Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, I, 374.

¹²⁹ *Süâlât Ecâbe ‘anhâ Ebu’l-Cennâb Necmüddîn el-Hîvakî el-Kübrâ*, vr. 425b.

Gurâb, Hişâm b. el-Hassân, Muhammed b. Sîrîn, Ebû Ubeyde b. Huzeyfe, Babası (Huzeyfe) tarihiyle Hz. Peygamber'in sözü olarak zikretmiş ve şu değerlendirmeyi yapmıştır: "Bu tarih dışında Huzeyfe'den müsned rivayetini bilmiyorum. Ali b. Gurâb'dışındaki raviler, Hişâm b. el-Hassâ, Muhammed b. Sîrîn tarihiyle Ebû Ubeyde'nin, babası Huzeyfe'den mevkuf rivayeti olarak nakletmişlerdir."¹³¹

Taberânî yukarıdaki tarikle kaydettikten sonra "Bu hadisi Hişâm b. Hassân'dan Ali b. Gurâb dışında rivayet eden yoktur. Aynı şekilde Ali b. Gurâb'dan da Abdülazîz b. el-Hattâb dışında hiç kimse rivayet etmemiştir" diyerek Muhammed b. Merzûk'un bu rivayette tek kaldığını zikretmiştir.¹³² İbn Ebî Şeybe¹³³ ve Ebû Davûd¹³⁴ (ö. 275/889) bu hadisi İbn Ömer'den sahih bir senedle rivayet etmişlerdir.¹³⁵

Soru: "إختلاف أمتي رحمة" / Ümmetimin ihtilafı rahmettir" sözü hakkında ne dersiniz?

Cevap: "Zayıf bir hadistir."¹³⁶

Bu rivayet muteber hadis kaynaklarında yer almamakla birlikte "إختلاف أصحابي لكم رحمة/Ashabım ihtilafı sizin için rahmettir", "إختلاف أصحابي رحمة لأمتي", "Ashabımın ihtilafı ümmetimin için rahmettir" şeklinde nakledilen benzer rivayetler¹³⁷ "aslı olmadığı", "senedsiz rivayet edildiği" ve "senedinin zayıf olduğu" gibi gerekçelerle tenkid edilmiştir.¹³⁸ Ali el-Kârî çok sayıda hadis aliminin, bu rivayetin aslı olmadığı görüşünde olduklarını zikrettikten sonra bu konudaki rivayetlerle ilgili tartışmalara yer vermiştir.¹³⁹

Soru: "تفكروا في الخلق ولا تفكروا في الخالق" / Yarattılan(lar)ı tefekkür edin, Yaratan'ı değil" sözü hakkında ne dersiniz?

Cevap: "Hadis değildir."¹⁴⁰

¹³⁰ Abdürrezzâk b. Hemmâm, Ebû Bekr Abdürrezzâk es-San'anî, *el-Musannef*, thk. Habiburrahmân A'zamî, el-Meclisü'l-İlmî, Beyrut 1983, XI, 453.

¹³¹ Bezzâr, *Müsned*, VII, 368.

¹³² Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat*, VIII, 179.

¹³³ İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef*, VI, 471.

¹³⁴ Ebû Davûd, *Libâs*, 4 (no: 4031) s. 569.

¹³⁵ Bu hadisin bağlamı ve yorumu ile ilgili olarak Mirza Tokpınar tarafından *Hadislere göre Yahudi ve Hristiyanlara Uymak* (İnsan Yayınları, İstanbul 2003) isimli müstakil bir çalışma yapılmıştır.

¹³⁶ *Süâlât Ecâbe 'anhâ Ebu'l-Cennâb Necmüddîn el-Hîvakî el-Kübrâ*, vr. 425b.

¹³⁷ Bkz. Beyhakî, *el-Medhal*, s. 162.

¹³⁸ Sehâvî, *el-Makâsîdül-Hasene*, s. 69; Ayrıca bkz. Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 64-65.

¹³⁹ Ali el-Kârî, *el-Esrârü'l-Merfû'a*, s. 108-109.

¹⁴⁰ *Süâlât Ecâbe 'anhâ Ebu'l-Cennâb Necmüddîn el-Hîvakî el-Kübrâ*, vr. 425b.

Aclûnî, anlam itibariyle bu rivayete yakın olarak “ تفكروا في خلق الله ولا تفكروا في الله ” şeklinde İbn Ömer ve İbn Abbâs gibi sahabilerden gerek merfû gerekse mevkuf olarak nakledilen rivayetlerin mana olarak sahih olmakla birlikte sened açısından zayıf olduklarını ifade etmiştir.¹⁴¹

Soru: “الناس على دين ملوكهم / İnsanlar meliklerinin dini üzeredir” sözü hakkında ne dersiniz?

Cevap: “Hadis değildir.”¹⁴²

Sehâvî, “hadis olarak bilmiyorum” demiştir.¹⁴³

Soru: “حب الوطن من الإيمان / Vatan sevgisi imandandır” sözü hakkında ne dersiniz?

Cevap: “Böyle bir rivayet vardır. Hz. Peygamber Mekke’ye özlem duyuyordu. Onun bir şeyi sevmesi ancak imandandır, bu konu da böyledir.”¹⁴⁴

Sağânî, ‘uydurma’ olduğunu söylemiş; Sehâvî, ‘manası doğru olmakla birlikte hadis olarak rastlamadım’ demiştir.¹⁴⁵ Ali el-Kârî ise bu sözün manasının doğru olduğunu görüşünü reddederek, vatan sevgisi ile iman arasında bir mülazemet bulunmadığına dikkat çekmiştir.¹⁴⁶

4. Ahlâk ve Âdâb ile İlgili Rivayetler

Soru: “شاووهن وخالفوهن / Onlara (kadınlara) danışın. Ancak (dediklerinin) hilafını yapın” sözü hakkında ne dersiniz?

Cevap: “Zayıf bir rivayettir.”¹⁴⁷

Bu lafızla sabit olmadığı ve hadis olarak bilinmediği vurgulanmış; mana yönüyle benzer şekilde nakledilen merfû rivayetlerin ise sened açısından tenkid edildiği ifade edilmiştir.¹⁴⁸

Soru: “كما تعيشون تموتون وكما تموتون تحشرون / Nasıl yaşıyorsanız öyle ölürsünüz ve nasıl ölürseniz öyle haşrolunursunuz” sözü hakkında ne dersiniz?

¹⁴¹ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 311-312.

¹⁴² *Süâlât Ecâbe 'anhâ Ebu'l-Cennâb Necmüddîn el-Hîvakî el-Kübrâ*, vr. 425b.

¹⁴³ Sehâvî, *el-Makâsîdül-Hasene*, s. 689. Ayrıca bkz. Şevkânî, *el-Fevâidül-Mecmû'a*, s. 210.

¹⁴⁴ *Süâlât Ecâbe 'anhâ Ebu'l-Cennâb Necmüddîn el-Hîvakî el-Kübrâ*, vr. 426ba.

¹⁴⁵ Acluni, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 345-346.

¹⁴⁶ Ali el-Kârî, *el-Esrâru'l-Merfû'a*, s. 189-190.

¹⁴⁷ *Süâlât Ecâbe 'anhâ Ebu'l-Cennâb Necmüddîn el-Hîvakî el-Kübrâ*, vr. 425a.

¹⁴⁸ Sehâvî, *el-Makâsîdül-Hasene*, s. 400; Ali el-Kârî, *el-Esrâru'l-Merfû'a*, s. 226.

Cevap: “Zayıf bir rivayettir.”¹⁴⁹

Bazı tefsir kitaplarında Hz. Peygamber'e nispet edilmekle birlikte¹⁵⁰ bu rivayetle ilgili muteber hadis kitaplarında herhangi bir bilgiye rastlayamadık.

Soru: *التكبر على المتكبر صدقة* / Kibirli olan kimseye karşı kibirli davranmak sadakadır” sözü hakkında ne dersiniz?

Cevap: “Bu şekilde bir rivayet vardır. Ancak sahih değildir.”¹⁵¹

Fahrüddîn er-Râzî'nin (ö. 606/1209) “meşhur bir söz” dediği bu rivayet, halk arasında daha çok *التكبر على المتكبر حسنة* / Kibirli olan kimseye karşı kibirli davranmak güzeldir” şeklinde şöhret bulmuştur.¹⁵²

Soru: *اذكروا الفاسق بما فيه* / Fâsık kimseyi yaptığı ile anlatın” sözü hakkında ne dersiniz?

Cevap: “Bu zayıf bir rivayettir.”¹⁵³

Bazı kitaplarda Hz. Peygamber'e nisbet edilen bu rivayete¹⁵⁴ anlam olarak yakın olan “*اذكروا الفاجر بما فيه يحذرہ الناس* / İnsanları sakındırmak amacıyla kötü kimseyi yaptığı ile anlatın” şeklinde nakledilen Muâviye b. Hayde rivayetinin de sahih olmadığı ifade edilmiştir.¹⁵⁵

Soru: *من تواضع لغني لغناه ذهب ثلثا دينه* / Kim zenginliğinden dolayı bir zengine tevazu gösterirse, dininin üçte ikisi gider” sözü hakkında ne dersiniz?

Cevap: “Mervi bir hadistir.”¹⁵⁶

Beyhakî, İbn Mes'ûd'dan “*من خضع لغني ووضع له نفسه إعظاما له وطمعاً فيما قبله*” lafzıyla rivayet etmiştir.¹⁵⁷ Beyhakî'nin bu konuda merfû olarak naklettiği benzer bir rivayet bulunmaktadır.¹⁵⁸ Ali el-Kârî bu konudaki görüşleri naklettikten sonra Beyhakî'nin naklettiği hadisin isnadının zayıf olduğunu belirtir.¹⁵⁹

¹⁴⁹ *Süâlât Ecâbe 'anhâ Ebu'l-Cennâb Necmüddîn el-Hîvakî el-Kübrâ*, vr. 425a.

¹⁵⁰ Bkz. İsmail Hakki, *Ruhu'l-Beyân*, II, 264.

¹⁵¹ *Süâlât Ecâbe 'anhâ Ebu'l-Cennâb Necmüddîn el-Hîvakî el-Kübrâ*, vr. 425b.

¹⁵² Ali el-Kârî, *el-Esrâru'l-Merfû'a*, s. 175. Ayrıca bkz. Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 313

¹⁵³ *Süâlât Ecâbe 'anhâ Ebu'l-Cennâb Necmüddîn el-Hîvakî el-Kübrâ*, vr. 425b.

¹⁵⁴ Ebû Mansûr el-Bağdâdî, Abdulkâhir b. Tâhir b. Muhammed b. Abdullah, *el-Fark beyne'l-Fırak, Dâru'l-Âfâki'l-Cedîde*, Beyrut 11997, s. 291; Râzî, *et-Tefsîru'l-Kebîr*, III, 589.

¹⁵⁵ Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 313.

¹⁵⁶ *Süâlât Ecâbe 'anhâ Ebu'l-Cennâb Necmüddîn el-Hîvakî el-Kübrâ*, vr. 425b.

¹⁵⁷ Beyhakî, *Şu'abü'l-İmân*, X, 503.

¹⁵⁸ Krş. Beyhakî, *Şu'abü'l-İmân*, XII, 374.

¹⁵⁹ Ali el-Kârî, *el-Esrâru'l-Merfû'a*, 326.

Soru: *تفكر ساعة خير من عبادة سنة* / *Bir saat (kısa bir süre) tefekkür, bir yıl ibadetten daha hayırlıdır*” sözü hakkında ne dersiniz.

Cevap “*Bir şey değildir.*”¹⁶⁰

İbn Hıbbân, Ebû Hureyre hadisi olarak zayıf bir isnadla bir yıl yerine “altmış yıl” lafzıyla nakletmiş; aynı tarikten gelen rivayeti İbnü'l-Cevzî “mevzû” olarak nitelendirmiştir. Deylemî'nin *Müsnedü'l-Firdevs*'de “seksen yıl” lafzıyla Enes b. Mâlik'den naklettiği rivayetin senedi zayıftır. Bu söz, “Bir saat (kısa bir süre) tefekkür, bir gecelik ibadetten daha faziletlidir” şeklinde İbn Abbas'ın sözü olarak da zikredilmiştir.¹⁶¹

Soru: *أنا جليس من ذكرني* / *Ben beni zikredenin yanındaım*” sözü hakkında ne dersiniz?

Cevap: “*Garib hadistir.*”¹⁶²

Deylemî, Hz. Âişe'den merfû olarak nakletmiştir. Beyhakî *Şu'abü'l-İmân*'da¹⁶³ Ka'bü'l-Ahbâr'ın (ö. 32/653) şöyle dediğini nakleder: “Birgün Musâ (as) *يا رب أ قريب أنت* / *Ey Rabbim, bana yakın mısın? Sana yavaş sesle yalvarayım. Uzak mısın? Yüksek sesle çağırayım*” deyince Yüce Allah ona “*أنا جليس من ذكرني* / *Ben, beni zikredenin yanındaım*” demiştir.¹⁶⁴

Değerlendirme ve Sonuç

Bir öğrencisi tarafından Necmüddîn el-Kübrâ'ya yöneltilen sorular ve onun vermiş olduğu cevaplarından oluşan bu risâlede, tespit edebildiğimiz kadarıyla toplam soru sayısı 170 civarındadır. Bunların büyük çoğunluğunda sadece bir konu/rivayet/hadis hakkında bilgi istenirken, birkaç konu/rivayet/hadis bir soruda birleştirildiği de olmuştur.

Bir makalenin hacmi ve sınırlarını aşacağı düşüncesiyle bütün soru ve cevapları ele alma imkânı bulamadığımız bu çalışmada, belli konu başlıkları tespit edilerek sınırlı sayıda soru ve cevabı üzerinde durulmuştur. Burada öncelikle Necmüddîn el-Kübrâ'nın verdiği cevaplar zikredilmiş ardından söz konusu rivayetle ilgili hadis alimlerinin değerlendirmelerine kısaca işaret edilmiştir. Böylece müellifin verdiği cevaplarla, hadis alimlerinin görüşleri arasındaki benzerlik ve farklılıklar ortaya konulmaya çalışılmıştır.

¹⁶⁰ *Süâlât Ecâbe 'anhâ Ebu'l-Cennâb Necmüddîn el-Hıvakî el-Kübrâ*, vr. 425b.

¹⁶¹ Sehâvî, *el-Makâsîdül-Hasene*, s. 357. Bu rivayetin tasavvuf kaynaklarında kullanımı ve tahriri için ayrıca bkz. Uysal, *Tasavvuf Kültüründe Hadis*, s. 405-406.

¹⁶² *Süâlât Ecâbe 'anhâ Ebu'l-Cennâb Necmüddîn el-Hıvakî el-Kübrâ*, vr. 425b.

¹⁶³ Krş. Beyhakî, *Şu'abü'l-İmân*, II, 171.

¹⁶⁴ Sehâvî, *el-Makâsîdül-Hasene*, s. 167-168; Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, I, 201. Ayrıca bkz. İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef*, I, 108.

Kübreviyye tarikatının kurucusu ünlü sūfiye yöneltilen bu sorular, halk arasında şöhret bulmuş bazı sözler ile hadis olarak bilinen bazı rivayetlerin kaynaklarının tespit edilerek Hz. Peygamber'e ait olanların belirlenmesi ve sıhhat durumlarının ortaya çıkarılması yönündeki gayretlerin Necmüddîn el-Kübrâ'nın yaşadığı dönem ve coğrafyada da bütün hızıyla devam ettiğini göstermektedir.

Soruların çoğunlukla "سألته عن قولهم / Ona (şu) sözlerinden sordum" şeklinde ifade edilmesi, ilk bakışta, cevaplanması istenen hususların halk arasında meşhur olan sözler türünden olduğu düşüncesini akla getirmektedir. Ancak soruların muhtevasına bakıldığında, söz konusu rivayetlerin öncelikle hadis olup olmadığı, hadis ise sıhhati, değilse manasının doğruluğu/yanlışlığı gibi açılarından bir değerlendirmeye tabi tutulduğu açıkça görülmektedir. Bunun yanında "سألته عن هذا الحديث / Şu hadisi sordum", "سألته عن قوله عليه / Hz. Peygamber'in şu sözünü sordum", "سألته عن هذه الأحاديث / şu hadisleri sordum" gibi ifadelerle cevaplanması istenen sorunun, hadis olduğu ya da en azından hadis olarak bilindiği, dolayısıyla sıhhat durumunun merak edildiği görülmektedir.

Necmüddîn el-Kübrâ, kendisine yöneltilen soruları bir muhaddis gibi ele almış ve değerlendirmelerini hadis alimlerinin istilahları üzerinden yapmıştır. Söz konusu sorulara verdiği cevapların tarafımızdan yapılan tahrir bilgileriyle büyük oranda örtüşüyor olması, onun ilgili literatüre hakim olduğunun bir göstergesi olarak ifade edilebilir.

Sonuç olarak başta tasavvuf olmak üzere tefsir, ahlak, vaaz ve irşad gibi alanlarında yazılmış kitaplarda, çoğu zaman herhangi bir isnad zikredilmeksizin Hz. Peygamber'e izafe edilen ve bu yüzden dillerde hadis olarak yerleşmiş çoğu rivayeti, sūfi bir alimin bir hadisçi titizliğiyle ele alması ve isabetli değerlendirmelerde bulunması eşine çokça rastlanılan bir durum değildir.

Ek 1: Süâlât Ecâbe 'anhâ Ebu'l-Cennâb Necmüddîn el-Hivakî el-Kübrâ, Riyad Kral Abdülâziz Halk Kütüphanesi, yazmalar bölümü, nr. 2308/2, vr. 424a.

بسم الله الرحمن الرحيم قال الشيخ الامام جامع هذا الكتاب بائنه الله عز وجل ان هذه اصولها سلمتها عن شيخنا وقد وثقنا الى القاب
بسم الله والدين اجدين محمد بن محمد بن عبد الله الخوني رحمه الله وعلى من تابعه سألته عن قول الله تعالى ركعتا انزلناه في
ليلة مباركة ابي ليلة البراءة ومثل ورد حديث مخصوص من اصحابنا هذه الليلة فقال قال بعض المشركين هي ليلة النصف شعبان
وجاءت في فضلها آثار فضيلة آثار فضيلة مرجحة الاستناد وقد كتبت في شأن هذه الليلة ورقة هي هكذا وسألته عن صلوة الاستساجع فقال
يكون ذلك عن جعفر بن محمد الصادق رضي الله عنه وسألته عن صلوة الرغائب اقول ليلة الجمعة رجب فقال ما هي صلوة الرغائب
ورد حديث مخصوص في صياح يوم اوشح من رجب فقال لا صلوة عن كتابنا الترمذي عن جعفر بن زكريا انتم على جميعه فقال الترمذي
الاجاديت في الرغيبه صحاح وحيسان وفيها اجاديت صغيرة لا يعرفها الا الثقات وسألته عن هذا الحديث اصحاحي لا يخبر
بائع اهدى من اهدى فقال قد روي هذا عن النبي صلى الله عليه وسلم ولا يصح الاستناد اليه وسألته عن هذا الحديث من ادرك الامم في
الركوع فنادى ركعتي فقال فيه انه صحح وسألته عن زيارة الفاتح عقيب العطر وعن تقبيل الابهام يوم الجمعة فقال لا تقبل
اشهدك محمد رسول الله وسألته عن العيين فقال ليس في سنة بل هي بدعة وسألته عن هذه الاذكار مثل انا لله والحمد لله والسموات
الارض كنكس والهم لك سميت وغيرها امان الله صلى الله عليه وسلم يزارها في المكتوبات حال كونه اماما ما اذا كان من ذوات
كان الغالبه يذكرها في صلوات النوافل والتلوات وسألته عن هذا الحديث توخا رسول الله صلى الله عليه وسلم من تقبيل
افضلها رسول الله صلى الله عليه وسلم لا وكان في فضل ذكرها الله في كتابه فقال في كتابه شيخ وسألته عن هذا الحديث يخرج
منه ليشرة بالخز فقال كذبوا على رسول الله صلى الله عليه وسلم وتصرون وجهه وقال في خطابه عليه وسألته عن هذا الحديث لا تسافروا
والتمت في العرفه فقال كذبوا على رسول الله صلى الله عليه وسلم وسألته عن ازدواج زوج آدم عليه السلام مع القالب فقال ان ازدواج في الدنيا طالع
صدقه عظم فقال له الملائكة عليهم السلام يريدون رفعه الى السماء وقيل ولد له في الجنة ووزن سما وكان قد
الجن فقتل ما هذا فقال هذه لغة من لغة الله وقد قال رسول الله صلى الله عليه وسلم ليل حط الموت من جهم فقال هذا صحيح
وقال لي في هذا اليوم الذي كان فيه جحوا وكان في القريظون الكبير حينئذ الشرقة من الحاناه وفضل في خاطري ان يخرج
من هذه البلده لانهم يكرهون ويكرهون ووثيقا ونحن نكره رؤيتهم فتوديت من حفرة الربت ياركه وتطول لم يمكن هذا
الزمن فقال الشيخ هكذا احاطت ببعضنا بالعربيه وبعضنا بالفارسيه فسكنت وظلمت وقال ربيت النبي صلى الله عليه وسلم
المناع في الايكندر ومع ابوبكر الصديق رضي الله عنهما فقال في النبي صلى الله عليه وسلم انوار القرآن بالليل واروا اجاديت بالهنا فقال الشيخ
الشيخ يا ابا بكر وقال ابو بكر رسول الله صلى الله عليه وسلم ابو الجار فقال ابو بكر اذ ابو الجار بالتخفيف فقال الشيخ

Kaynaklar

- Abd b. Humejd, Ebû Muhammed Abd b. Humejd b. Nasr el-Kissî (ö. 249/863), *el-Müntehab min Müsnedi Abd b. Humejd*, thk. Subhî el-Bedrî es-Sâmîrî, Mahmûd Muhammed Halîl, es-Sa'îdî, Mektebetü's-Sünne, Kâhire 1988.
- Abdürrezzâk b. Hemmam, Ebû Bekr Abdürrezzâk es-San'ânî, (ö. 211/827), *el-Musannef*, thk. Habibürrahman A'zamî, el-Meclisü'l-İlmî, Beyrut 1983.
- Aclûnî, İsmail b. Muhammed (ö. 1162/1748), *Keşfü'l-Hafâ ve Müzîlü'l-İlbâs*, Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut 1988.
- Açikel, Yusuf, "Nefsini Bilen Rabb'ini Bilir" Hadis mi?, Kelâm-ı Kibar mı?", *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1998, sayı: 5, s. 173-200.
- Ahmed b. Hanbel, Ebû Abdillâh Ahmed b. Muhammed eş-Şeybanî (ö. 241/855), *Müsned*, thk. Şu'ayb el-Arnaût-Âdil Mürşid, Müessesetü'r-Risâle, Beyrut 1995-2008.
- Algar, Hamid, "Necmeddîn-i Kübrâ", *DİA*, İstanbul 2006, XXXII.
- Ali el-Kârî, Ebû'l-Hasan Nurüddîn Ali b. Sultan Muhammed (ö. 1014/1606), *el-Esrârü'l-Merfû'a fi'l-Ahbârî'l-Mevdû'a (el-Mevdû'âtü'l-Kübrâ*, thk. Muhammed b. Lütfi Sabbâğ. Dâru'l-Emâne, Beyrut 1986; *el-Masnu' fi Ma'rifeti'l-Hadisî'l-Mevdû' (el-Mevdû'âtü's-Suğrâ*), thk. Abdülfettah Ebû Gudde, Mektebetü'l-Matbuatî'l-İslâmî, Kahire 1984.
- Bağdâdî, Ebû Mansûr Abdulkâhir b. Tâhir b. Muhammed b. Abdullah (ö. 429/1038), *el-Fark beyne'l-Fırak*, Dâru'l-Âfâkî'l-Cedîde, Beyrut 1997.
- Beyhakî, Ebû Bekr Ahmed b. el-Hüseyn b. Ali (ö. 458/1066), *es-Sünenü'l-Kübrâ*, thk. Muhammed Abdulkâdir Atâ, Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut 2003.
- , *Şu'abü'l-İmân*. thk. Abdulalî Abdulhamîd, Mektebetü'r-Rüşd, Riyâd 2003.
- , *el-Medhal ile's-Süneni'l-Kübrâ*, thk. Muhammed Ziyaurrahman A'zamî, Dâru'l-Hulefâ li'l-Kitâbi'l-İslamiyye, Kuveyt (t.y.).
- , *Kitâbü'z-Zühdi'l-Kebîr*, thk. Âmir Ahmed Haydâr, Müessesetü'l-Kütübî's-Sekâfiyye, Beyrut 1996.
- Bezzâr, Ebû Bekr Ahmed b. Amr b. Abdülhalik el-Basrî (ö. 292/905), *Müsnedü'l-Bezzâr*, thk. Mahfuzurrahmân Zeynullah- Âdil b. Sa'd, Sabrî Abdülhâlik, Mektebetü'l-Ulûm ve'l-Hikem, Medine 1988-2009.

- Brockelmann, Carl, *Geschichte der Arabischen Litteratur*, Weimar 1898.
- Buhârî, Ebû Abdullâh Muhammed b. İsmail (ö. 256/870), *Sahîhu'l-Buhârî*, thk. İzzüddîn Dalî, İmâdü't-Tayyâr, Yâsir Hasan, Müessesetü'r-Risâle, Dımeşk 2012.
- Dârekutnî, Ebu'l-Hasan Ali b. Ömer b. Ahmed (ö. 385/995), *Sünenü'd-Dârekutnî*, thk. Şu'ayb el-Arnaût, Hasan Abdülmün'im Şelebî, Heysem Abdülgafûr, Müessesetü'r-Risâle, Beyrut 2004.
- Deylemî, Ebû Şücâ' Şirûye b. Şehredâr b. Şirûye (ö. 509/1115), *el-Firdevs bi Me'sûri'l-Hitâb*, thk. es-Sa'îd b. Besyûnî Zağlûl, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1406/1986.
- Ebû Dâvûd et-Tayalisî, Süleyman b. Dâvûd b. el-Cârud el-Fârisî (ö. 204/819), *Müsnedu Ebî Dâvûd et-Tayalisî*, thk. Muhammed b. Abdülmuhsin et-Türkî, Dâru Hicr, Mısır 1419/ 1999.
- Ebû Davûd, Süleyman b. Eş'as b. İshâk el-Ezdî es-Sicistanî (ö. 275/889), *Sünenü Ebî Dâvûd*, thk. Sâlih b. Abdilazîz b. Muhammed, Dâru's-Selâm, Riyâd 1999.
- Ebû Hayyân el-Endülüsî, Esirüddîn Muhammed b. Yusuf el-Ceyyanî (ö. 745/1344), *el-Bahru'l-Muhît*, thk. Sıdkî Muhammed Cemîl, Dâru'l-Fikr, Beyrut 1420.
- Ebû Nu'aym el-İsfahânî, Ahmed b. Abdullah b. İshâk (ö. 430/1038), *Hilyetü'l-Evliyâ ve Tabakâtü'l-Asfiyâ*, Matbaatü's-Saâde, Kâhire 1974.
- Ebû Ya'lâ el-Mevsilî, Ahmed b. Ali b. el-Müsennâ (ö. 307/919), *el-Mu'cem (Mu'cemu Şüyûhi Ebî Ya'lâ)*, thk. İrşâdü'l-Hak el-Eserî, İdâretü'l-Ülûmi'l-Eseriyye, Fay-salâbâd 1407.
- , *Müsnedu Ebî Ya'lâ*, thk. Hüseyin Selim Esed, Dâru'l-Me'mûn li't-Türâs, Dımaşk 1984.
- Fahreddin er-Râzî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ömer (ö. 606/1209), *et-Tefsirü'l-Kebîr (Mefâtihü'l-Gayb)*, Dâru İhyâ'it-Türâsi'l-Arabî, Beyrut 1420.
- Fettenî, Cemâlüddîn Muhammed Tâhir b. Ali el-Hindî (ö. 986/1578), *Tezkiretü'l-Mevdû'ât (Kânûnü'l-Mevdû'ât ve'd-Du'afâ, İdâretü't-Tıbbâ'ati'l-Münîriyye, (y.y.) 1343.*
- Gökbulut, Süleyman, *Necmeddîn-i Kübrâ: Hayatı, Eserleri, Görüşleri*, İnsan Yayınları, İstanbul 2010.
- Gölpınarlı, Abdülbaki, *Mevlânâ Müzesi Yazmalar Kataloğu*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1972.

- Hâkim en-Nisabûrî, Ebû Abdillâh İbnü'l-Beyyî Muhammed (ö. 405/1014), *el-Müstedrek 'ale's-Sahihayn*, thk. Mustafa Abdülkadir Atâ, Dârü'l-Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut 1990/1411.
- Heysemî, Ebü'l-Hasan Nurüddîn Ali b. Ebî Bekr b. Süleymân (ö. 807/1405), *Mecme'u'z-Zevâid ve Menbe'u'l-Fevâid*, Hüsamüddîn el-Kudsî, Mektebetü'l-Kudsî, Kâhire 1994.
- Hût, Ebû Abdîrrahman Muhammed b. Dervîş (ö. 1276/1859), *Esna'l-Metâlib fî Ehâdîsi muhtelifi'l-Merâtib*, Mustafa Abdülkadir Atâ, Dârü'l-Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut 1997.
- İrâkî, Ebu'l-Fadl Zeynüddîn Abdurrahîm b. el-Huseyn b. Abdîrrahmân, *el-Muğni 'an Hamli'l-Esfâr (İhyâ'nın hamışinde)*, Dâru İbn Hazm, Beyrut 2005
- İbn Abdî'l-Berr, Ebû Ömer Yûsuf b. Abdillâh b. Muhammed en-Nemerî el-Kurtubî, *Câmi'u Beyâni'l-İlm ve Fadlih*, thk. Ebu'l-Eşbâl ez-Züheyrî, Dâru İbni'l-Cevzî, Suudi Arabistan 1994.
- İbn Arrâk, Ebü'l-Hasan Nurüddîn Ali b. Muhammed b. Ali Kinânî (ö. 963/1556), *Tenzihü's-Şerî'ati'l-Merfû'a 'ani'l-Ahbari's-Şerî'ati'l-Mevdû'a*, thk. Abdülvehhâb Abdüllatif-Abdullah Muhammed es-Siddik, Dârü'l-Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut 1399.
- İbn Ebî Şeybe, Ebû Bekr Abdullah b. Muhammed b. İbrâhim (ö. 235/849), *el-Kitâbü'l-Musannef fi'l-Ehâdîs ve'l-Âsâr*, haz. Kemâl Yûsuf el-Hût, Dârü't-Tac, Beyrut 1989.
- İbn Ebî'd-Dünyâ, Ebû Bekr Abdullah b. Muhammed b. Ubeyd 281/894, *Kitâbü'z-Zühd*, thk. Yasin Muhammed Sevvas Dâru İbn Kesir, Dımaşk 1999/1420.
- İbn Hibbân, Ebû Hâtîm Muhammed (ö. 354/965), *el-Mecrûhîn mine'l-Muhaddîsîn ve'd-Du'afâ ve'l-Metrûkîn*, thk. Mahmûd İbrâhim Zayed, Dârü'l-Vâî, Haleb 1976.
- İbn Huzeyme, Ebû Bekr Muhammed b. İshâk b. Huzeyme es-Sülemî, (ö. 311/924), *Sahihu İbn Huzeyme*, thk. Muhammed Mustafa A'zamî, el-Mektebü'l-İslâmî, Beyrut 1975.
- İbnü'l-Esîr, Mecdüddîn Ebu's-Se'âdât el-Mübârek b. Muhammedb. Muhammed el-Cezerî (ö. 606/1210), *Câmi'u'l-Usûl fî Ehâdîsi'r-Resûl*, thk. Abdülkadir el-Arnaût, Mektebetü'l-Hılvânî, (y.y.) 1971;
- , *en-Nihâye fî Garîbi'l-Hadîs ve'l-Eser*, thk. Tahir Ahmed Zavi-Mahmud Muhammed Tanahî, Dâru İhyâi'l-Kütübî'l-Arabiyye, Kahire 1963.
- İbnü'l-Cevzî, Ebü'l-Ferec Cemalüddîn Abdurrahman b. Ali (ö. 597/120), *el-Mevdû'ât*, thk. Abdurrahman Muhammed Osman, el-Mektebetü's-Selefiyye, Medine 1966-1968.

- İsmail Hakkı Bursevî, *Ruhü'l-Beyân*, Dâru'l-Fikr, Beyrut (t.y.).
- Kudâî, Ebu Abdillâh Muhammed b. Selâme b. Ca'fer (ö. 454/1062), *Müsnedü's-Şihâb*, thk. Hamdi b. Abdilmecid Selefî, Müessesetü'r-Risâle, Beyrut 1985.
- Kuşeyrî, Abdulkerîm b. Hevâzin b. Abdilmelik (ö. 465/1072), *er-Risâletü'l-Kuşeyriyye*, thk. Abdülhalîm Mahmûd-Mahmûd b. eş-Şerîf, Dâru'l-Me'ârif, Kahire (t.y.).
- Leknevî, Ebü'l-Hasenât Muhammed Abdülhayy b. Muhammed (ö. 1304/1886), *el-Âsârü'l-Merfû'a fî'l-Ahbârî'l-Mevdû'a*, thk. Muhammed es-Saîd Besyûnî Zağlûl, Mektebetü's-Şarki'l-Cedîd, Bağdat (t.y.).
- , *el-Fevâidü'l-Behiyye fî Terâcimi'l-Hanefiyye*, Dâru'l-Erkâm, Beyrut 1417/1998.
- Merginânî, Abd er-Rahmân b. Ebû Bekr, *Fusûlu'l-İhkâm fî Usûli'l-Ahkâm*, Manisa İl Halk/Akhisar Zeynelzade Ktp., nr. 347.
- , *Fusûlu'l-İhkâm fî Usûli'l-Ahkâm*, Riyad Kral Abdülaziz Halk Kütüphanesi, Yazmalar Bölümü, nr. 2308/1.
- Mübârekfûrî, Ebu'l-'Ulâ Muhammed Abdurrahman b. Abdürrahîm (ö. 1353/1935), *Tuhfetü'l-Ahvezî bi Şerhi Câmi'it-Tirmizî*, Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut 1990.
- Münâvî, Zeynüddîn Muhammed Abdürraûf b. Tacilârifin b. Ali (1031/1622), *et-Teysir bi-Şerhi'l-Câmi'is-Sagîr* Mektebetü'l-İmam eş-Şafîf, Riyad 1988.
- Müslim, Ebü'l-Hüseyn Müslim b. el-Haccâc el-Kuşeyrî en-Neysâbü'rî, (ö. 261/875), *Sahîhu Müslim*, neşr. Muhammed Fuad Abdülbaki, Çağrı Yayınları, İstanbul 1981.
- Nevevî, Ebû Zekeriyâ Muhyiddin Yahyâ b. Şeref (ö. 676/1277), *el-Minhâc fî Şerhi Sahîhi Müslim b. Haccâc*, Dâru l'hyai't-Türasi'l-Arabî, Beyrut 1972/1392.
- Sağânî, Ebü'l-Fezâil Radiyyüddîn Hasan b. Muhammed b. Hasan (ö. 650/), *Mevdû'âtü's-Sağânî*, thk. Necm Abdurrahmân Halef, Dâru'l-Me'mûn li't-Türâs, Dımaşk 1985.
- Sa'îd b. Mansûr, Ebû Osman Sa'îd b. Mansûr b. Şu'be el-Horasanî (ö. 227/842), *Sünen*, thk. Habîburrahmân A'zamî, Dâru's-Selefiyye, Hindistan 1982.
- Sehâvî, Ebü'l-Hayr Şemsüddîn Muhammed b. Abdurrahmân b. Muhammed (ö. 902/1497), *el-Mekasidü'l-Hasene fî Beyâni Kesîrin mine'l-Ehâdisi'l-Müştehire*, thk. Muhammed Osman el-Huşf, Dâru'l-Kitâbi'l-Arabî, Beyrut 1985.

- Suyûtî, Ebü'l-Fazl Celâlüddîn Abdurrahman b. Ebî Bekr (ö. 911/1505), *ed-Dürerü'l-Müntesire fi'l-Ehâdîsi'l-Müştehire*, thk. Muhammed b. Lütfi Sabbâğ, Câmiatü'l-Melik Suud, Riyad 1988.
- Sûâlât Ecâbe 'anhâ Ebu'l-Cennâb Necmüddîn el-Hîvakî el-Kübrâ*, Riyad Kral Abdülaziz Halk Kütüphanesi, yazmalar bölümü, nr. 2308/2.
- Şevkânî, Ebû Abdillah Muhammed b. Ali b. Muhammed el-Havlânî (ö. 1250/1834), *el-Fevaidü'l-Mecmû'a fi'l-Ehâdîsi'l-Mevdû'a* thk. Abdurrahman b. Yahyâ el-Yemanî, el-Mektebetü'l-İslâmî, Beyrut 1392.
- Taberânî, Ebu'l-Kâsım Süleyman b. Ahmed b. Eyyûb el-Lahmî (ö. 360/971), *Kitâbü'd-Du'â*, thk. Mustafa Abdulkâdir Atâ, Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut 1413.
- , *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, thk. Hamdî b. Abdülmecîd es-Selefî, Mektebetü İbn Teymiyye, Kâhire (t.y.)
- , *er-Ravdü'd-Danî ile'l-Mu'cemi's-Sagîr li't-Taberânî*, thk. Muhammed Şukûr Mahmûd el-Mektebü'l-İslâmî, Beyrut 1985.
- , *el-Mu'cemü'l-Evsaf*, thk. Târik b. İvadullah b. Muhammed-Abdulmuhsin b. İbrahim el-Huseynî, Dâru'l-Haremeyn, Kâhire (t.y.).
- Tirmizî, Ebû İsâ Muhammed b. İsâ b. Sevre es-Sülemî (ö. 279/892), *Sünenü't-Tirmizî*, thk. İzzüddîn Dallî, İmâdü't-Tayyâr, Yâsir Hasan, Müessesetü'r-Risâle, Dımeşk 2011.
- Tokpınar, *Mirza Hadislere göre Yahudi ve Hristiyanlara Uymak (eleştirel yorum)*, İnsan Yayınları, İstanbul 2003.
- Uysal, Muhittin, *Tasavvuf Kültüründe Hadis*, Yediveren Yayınları Konya 2001.
- Yıldırım, Ahmet, *Tasavvufun Temel Öğretilerinin Hadislerdeki Dayanakları*, TDV Yayınları, Ankara 2000.
- Zeylaî, Ebû Muhammed Cemalüddîn Abdullah b. Yusûf b. Muhammed (ö. 762/1360) *Nasbü'r-Râye li Ehâdîsi'l-Hidâye*, thk. Muhammed Avvâme, Müessesetü'r-Rayyân, Beyrut 1997.

The Questions Concerning Authenticity Status of Some Hadiths Addressed to Najm al-Dīn al-Qobrā and His Answers

Citation /©-Yılmaz, M. (2014). The Questions Concerning Authenticity Status of Some Hadiths Addressed to Najm al-Dīn al-Qobrā and His Answers, *Çukurova University Journal of Faculty of Divinity*, 14 (1), 1-33.

Abstract- *Tasawwuf is also a field among disciplines which are supplied with the Islam religion and so need to touch on the hadithes in some way. Just as we can see Muslim mystics called Muhaddith, too, we can see many hadith scholars or narrators called Muslim mystic. However, when Hadith scholars examines the works written, in the field of Tasawwuf, by the ones distinguished with their mystical aspects, they can realize that those books contain some weak or fabricated hadithes as well as the sound ones. This case does not pertain all to mystics, but many scholars studying in the Islamic disciplines have such a general opinion. In this context, the answers given, from point of mohaddithian view, by Muslim mystic called mohaddith, Najm al-Dīn al-Qobrā, for some questions addressed to him, show that this general opinion is not true, at least, of him. The epistle, which is written by one of his disciples, and the subject of our article, is a notably example in terms that the order founder examines the common hadithes in his period, including the ones frequently referred in the field of Tasawwuf, by applying techniques, terms, and principles of the mohaddithes.*

Keywords- *Hadith, tasawwuf, Najm al-Dīn al-Qobrā, saheeh hadith, mawdu (fabricated) hadith*